

Täysistunto

Tiistai 27.2.2018 klo 14.00—20.09

4. Puhemiesneuvoston ehdotus eduskunnan työjärjestyksen ja eduskunnan virkamiehistä annetun lain 9 §:n muuttamisesta

Puhemiesneuvoston ehdotus PNE 1/2018 vp

Lähetekeskustelu

Puhemies Paula Risikko: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 4. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään perustuslakivaliokuntaan, jolle hallintovaliokunnan ja puolustusvaliokunnan on annettava lausunto.

Keskustelua tästä asiakohdasta käydään kello 19:ään asti eli 2,5 tuntia. Keskustelua jatketaan tarvittaessa päiväjärjestyksen muiden asiakohtien tultua käsitellyiksi. Mikäli keskustelu päättyy ennen kello 19:ää, siirrytään päiväjärjestyksen seuraavaan eli 5. kohtaan.

Nyt käynnistämme sitten keskustelun. Otan tähän nyt muutaman debattipuheenvuoron. Pyydän niitä edustajia, jotka haluavat käyttää debattipuheenvuoron, nousemaan seisomaan ja painamaan V-painiketta.

Keskustelu

16.32 **Tapani Tölli kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tähän tiedustelulakikokonaisuuteen kuuluu poikkeuksellisen kattava ja vahva valvontajärjestelmä, ja se koostuu vahvasta laillisuusvalvonnasta ja siihen oleellisesti liittyvästä parlamentaarisesta valvonnasta. Laillisuusvalvonnan toimivaltuudet ovat erittäin vahvat ja samoin eduskuntaan tulevan tiedusteluvalvontavaliokunnan, jonka tiedonsaantioikeus on hyvin laaja, ja nämä toimivat hyvin tiiviissä yhteistyössä.

Tiedusteluvalvonta tarkoittaa koko tiedustelua, sekä tiedon keräämistä että sitä, mihin se lähtee, ja nyt tässä on keskusteltu siitä välillä, että on tulkintaerimielisyyksiä jonkun verran, ja minusta on nyt tärkeää, että tässä vaiheessa, kun tämä kokonaisuus on valiokuntien käsittelyssä, valiokunnissa nyt paneudutaan riittävän huolella ja analysoidaan tämä tilanne ja sitten mennään eteenpäin.

16.34 **Eero Heinäluoma sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämä työjärjestyksen muutoshan on olennainen osa nyt tätä kokonaisuutta, millä tiedustelulakeja täällä Suomessa käsitellään ja miten eduskunta on näissä mukana.

Keskeinen asia on, että tässä yhteydessä eduskunta saa oikeuden valvoa koko supon toimintaa, siis koko supon toimintaa. Ei voi olla niin, että me luomme ison apparatuurin seuraamaan sitä, miten teknisesti tietoa kerätään ja mitä tietoa kerätään, vaan kysymys on siitä, miten tätä tietoa käytetään, mitä supo tällä tiedolla tekee. Kun kansalaisten perusoikeuksiin tosiasiaa tällä tullaan puuttumaan, on tärkeätä, että kansakunta voi luottaa siihen, että tällä tiedon keruulla ja sen käytöllä on asianmukainen, tarkka valvonta. Supon luotetta-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

vuus on tässä kyseessä, ja jotta tämä luotettavuus on olemassa, pitää olla koko supon toimintaan ulottuva valvonta, ja se kuuluu tämän tiedusteluvaliokunnan tehtäviin. Valitan, että puhemiesneuvoston enemmistö ei ollut tähän ratkaisuun vielä valmis.

16.35 Jyrki Kasvi vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Eduskunnan tiedusteluvalvontavaliokunnasta on tulossa erittäin vaikutusvaltainen elin. Sillä on poikkeukselliset tiedonsaantioikeudet, ja se kohdistaa itse oman valvontatoimintansa. Sen takia siinä laissa, johon tämä työjärjestyksen muutos perustuu, ei erikseen luetella niitä, keitä se valvoo.

Suojelupoliisi kuitenkin tekee valiokunnan jäsenistä laajan turvallisuusselvityksen, jotta sen jäsenille voidaan luovuttaa myös korkeimman salausluokan tietoja. Tämä on herättänyt kysymyksen siitä, voiko valvonnan kohde arvioida valvojan luotettavuutta, ja sen takia haluaisin nostaa keskusteluun ajatuksen, voisiko tämän tiedusteluvaltuutetun yhtenä tehtävänä olla myös tarkistaa tämä, mihin tämä laaja turvallisuusselvitys tämän valvontavaliokunnan jäsenistä perustuu, jotta viimeinenkin epäily siitä, että hankalat valvojat siivottaisiin pois valiokunnasta, saadaan hälvennettyä.

16.36 Kari Tolvanen kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tässä edustajat Tölli ja Kasvi käyttivät perustellun puheenvuoron. Todella tämä tiedusteluvalvontavaliokunta saa laajat toimivaltuudet ja toimii yhdessä tiedusteluvaltuutetun kanssa, jolla on sellaiset toimivaltuudet, joita yhdelläkään viranomaisella Suomessa ei ole — eikä ilmeisesti tule olemaan — ja tämä kyllä mahdollistaa sen, että tiedusteluvalvontavaliokunta pysyy tätä supon tiedustelutoimintaa valvomaan parlamentaarisesti alusta loppuun asti.

Tämä supon valvontahan on nyt käsiteltyssä eri valiokunnissa parhaillaan. Siitähän on oma lainsäädäntönsä, tiedustelutoiminnan valvonnasta, ja siellä päätetään nimenomaan se, mitä valvontaa ja kuinka laajaa se on. Tämä eduskunnan työjärjestys koskee vain ja ainoastaan meidän sisäisiä asioitamme. Vaikka me kirjoittaisimme sinne mitä, niin se koskee meidän sisäisiä asioitamme, ja tämä keskustelu valvonnasta pitää laajentaa sinne tiedustelutoiminnan valvontalainsäädäntöön, joka nyt on valiokunnissa ja tulee tänne saliin.

16.37 Krista Kiuru sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Esillä on siis ehdotus työjärjestykseksi, jossa perustetaan uusi valiokunta valvomaan tiedustelutoimintaa. Tämän tiedustelutoimintaa valvovan valiokunnan tehtävät määritellään tässä työjärjestyksessä. Siksi on eduskunnan asia, mitä tämä valiokunta tulee jatkossa tekemään.

Olemme ehdottaneet, että ei jää mitään harmaata vyöhykettä, kun varmistamme, että myös kansanvallalla on mahdollisuus valvoa, miten esimerkiksi supo kansanvaltaa valvoo. Tältä osin tämä keskustelu on hyvin aiheellinen, kun päätetään työjärjestyksestä.

Olen hyvin pahoillani siitä, että parlamentaarisessa työssä näille ehdotuksille ei löytenyt vastakaikua virkamiesnäkökulmasta eikä edes hallituksesta, joka tämän esityksen eduskuntaan toi. Pyysimme neuvotteluja, mutta sellaisia ei järjestetty, ja nyt ollaan tilanteessa, jossa alkumetreillä jo lyödään työjärjestys kiinni, ja sen jälkeen ihmetellään, että miten tässä näin pääsi käymään.

16.38 Päivi Räsänen kd (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Tämän tiedustelutoiminnan parlamentaarisen valiokunnan kokoonpanoksi ehdotetaan 11 jäsentä ja kaksi varajäsentä, mikä on suhteellisen suuri kokoonpano — 13 edustajaa plus sitten virkamiehet —

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

kun ollaan salaisen tiedon äärellä. Jos verrataan muihin Euroopan maihin, niin yleensä nämä valiokunnat ovat kyllä pienempiä. Meillähan tietysti tuo perustuslaki asettaa rajat valiokunnan koolle, mistä tulee tuo 11, mutta mielestäni kannattaisi kyllä vielä harkita, onko todella se kaksi varajäsentä tarpeen.

Sitten samalla kiinnitän huomiota siihen, että tässä esityksessä tavoitteeksi on asetettu, että mahdollisimman moni eduskuntaryhmä saa edustajansa valiokuntaan. Tuossa edustaja Töllin vetämässä parlamentaarisessa työryhmässä aika yksimielisesti oltiin sitä mieltä, että kaikilla eduskuntaryhmillä tulisi olla edustajansa [Puhemies koputtaa] tässä valiokunnassa, ja mielestäni olisi tärkeää, että se myös kirjattaisiin sitten valiokuntakäsittelyssä tahditilaksi.

16.39 Antti Rinne sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä lainsäädännössä on tulossa supon päällikölle merkittävää valtaa, todella merkittävää valtaa, yksin päättää asioista. Sen parlamentaarisen vallan ulkopuolelle on jäämässä rikostorjuntaa varten kerätävä salainen tieto, turvallisuus selvitykset ja itse asiassa koko supon johtaminen. Tästä syystä on tärkeitä, että täällä eduskunnassa määritellään tämä supon valvonta kokonaisuutena ja parlamentaarinen valiokunta voi puuttua kaikille sen osa-alueille silloin, kun on kysymys supon toiminnasta kansalaisten oikeuksien näkökulmasta.

Olen keskustellut useitten suojelupoliisin ihmisten kanssa ja voin sanoa, että vahva viesti sieltä tälle salille on se, että supo ei näe mitään ongelmaa siinä, että supoa valvotaan mahdollisimman laajalla pensselillä sillä tavalla, että parlamentti valvoo kaikkea sitä, mitä supossa tehdään. [Eduskunnasta: Sehän on hyvä!]

16.40 Hannu Hoskonen kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tämä tiedustelulain käsittely tässä talossa ja sitten näiden eduskunnan omien menettelyjen laittaminen ajan tasalle mahdollisen tulevan lainsäädännön mukaisesti on aivan normaalia rutiinia. En näe siinä sen suurempaa dramatiikkaa.

Aivan kuten edustaja Tölli omassa puheenvuorossaan mainitsi, nämä lakiesitykset tulee käsitellä tässä talossa suurella huolella ja tulee viisaudella kuulla kaikkia asiantuntijoita, joiden valiokunnat itse katsovat olevan tarpeen ja sen jälkeen antaa siitä tarvittavat lausunnot ja sen jälkeen edetä.

Mutta se on selvä asia kuitenkin, että se päämäärä meidän pitää pitää tässä kirkkaana mielessä, mikä lienee kohtuullinen vaatimus. Meidän isänmaamme tarvitsee suojakseen sellaisen tiedustelulainsäädännön, että me todella pystymme turvaamaan tämän maan tulevaisuuden sillä tavalla, että meihin kohdistuvat uhat pystytään etukäteen joko torjumaan tai niihin pystytään varautumaan. Nythän meillä on sellainen tilanne maassa, kuten olemme nähneet monissa lehdissä kirjoitettavan, että vain ulkovaltojen tiedustelupalvelut melskaavat meidän tietoverkoissamme mutta [Puhemies koputtaa] suomalaiset viranomaiset itse eivät sinne koskaan ole vielä päässeet.

16.42 Pertti Salolainen kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämä uusi parlamentaarinen seurantatoimikunta järjestäytyi tänään, ja todettiin, että se, niin kuin aikaisemminkin, alkaa seurata nyt, mitä eduskunnassa alkaa tapahtua eri valiokunnissa. Sitten jos sellainen tilanne tulee, että joitain mahdollisuuksia on esimerkiksi kompromissien esittämiseen, niin silloin siinä yhteydessä tämä parlamentaarinen seurantatoimikunta voi olla avuksi.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

Tässä on monta ongelmaa vielä ratkaistava. Kuten aikaisemmassa käsittelyssä kiinnitin huomiota, täällä on puolenkymmentä valiokuntaa, jotka valvovat tällä hetkellä Supoa — puolenkymmentä valiokuntaa. Nyt tulisi yksi tiedusteluvalvontavaluokunta, sitten ovat nämä puolenkymmentä eri valiokuntaa. Onkohan tässä jo kohta vähän liikaa näitä valvojia Supon osalta, kun on sanottu, että nämä vanhat valiokunnat jatkavat niin kuin tähänkin asti? Eli kyllä tässä joudutaan miettimään vielä aika huolellisesti sitä, mikä tämä valvontaprosessi kuitenkin on.

Sitten on toinen kysymys [Puhemies koputtaa] vielä se, että kun valitaan nämä edustajat siihen valvontavaluokuntaan, niin siinä täytyy olla aika diskreetti [Puhemies: Aika!] menettely, jos mietitään sitä tilannetta, [Puhemies: Aika!] että jotakin henkilöä ei sinne hyväksyttäisikään. Eli täytyy olla erittäin diskreetti se tapa, jolla tämä... [Puhemies: Aika!]

Puhemies Paula Risikko: 1 minuutti kerrallaan.

16.43 Johanna Karimäki vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tämä parlamentaarinen valvontavaluokunta on todella tärkeä tiedustelulakien ollessa kyseessä. Kun on kysymys ihmisten perusoikeuksista ja yksilön tietosuojasta, niin silloin valvonta juuri on keskeisessä roolissa ja on tärkeää, että valiokunnat huolellisesti tarkastelevat tätä kokonaisuuden valvontaa ja sitä, millä tavalla se on riittävää.

Supon valvonnasta on ollut itse asiassa pitkäänkin puhetta. Esimerkiksi Heidi Hautala on tätä asiaa jo vuosia nostanut esiin, ja on nyt hyvä, että eduskunnassa tässä yhteydessä voidaan pohtia Supon valvontaa laajemminkin. On totta kai tärkeää, että tiedusteluvaluokunta valvoo erityisesti valvontatehtävää, mutta voidaan myös pohtia, valvooko se muuta. Tai sitten kun edustaja Salolainen nosti esiin, että on muitakin valiokuntia, jotka valvovat Supoa, niin varmasti voisi tarkastella sitäkin, onko hallintovaluokunnan tiedonsaanti tällä hetkellä kaikilta osin riittävää.

16.44 Matti Torvinen sin (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! On aivan oikein ja perusteltua, että tähän tiedusteluvaluokuntaan ja sen valmisteluun suhtaudutaan kriittisesti. Meidän on syytä käydä siitä hyvä keskustelu ja huomioida nämä kriittisetkin puheenvuorot.

Minun mielestäni tiedusteluvaluokunnan tehtävä nyt ehkä liikaa korostuu tämän supon näkökulman kautta. Yksi semmoinen keskeinen asia valmistelussa on se, että meidän pitää tiedusteluvaluokunnalle saada riittävä ja riittävän kokenut virkamiehistö valmistelevaan toimintaa. Ja tulee muistaa, että tiedusteluvaluokunnan tehtäviin tulee kuulua myös tavoitteiden määrittäminen tiedustelutoiminnassa, kansainvälisen yhteistyön rakentaminen tiedustelutoiminnassa ja sitten sen selvittäminen, mihin ulkomainen tiedustelutoiminta keskittyy. Meidän pitää tämmöisistäkin asioista pystyä keskustelemaan, ja meidän pitää löytää yhteinen tahtotila siitä, minkälainen on tulevaisuus, ja sitä me teemme siellä seurantarhymässä: [Puhemies: Aika!] löydämme kansallisesti parhaan kompromissin.

16.45 Sirpa Paatero sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tämä työjärjestyksen tekeminen on olennainen paketti, ja tänä iltana tietysti on hyvää lähetekeskustelua. Itse asiassa olin aika pettynyt, kun olin kuvitellut, että tämä on se helpoin osa tätä neljän pakettia — nämä kaksi lainsäädäntöä, sotilas- ja siviili-, ja sitten tämä varsinainen laillisuusvalvonta — että eduskunnan työjärjestys menisi yksimielisesti ja kaikki parlamentaarikot

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

olisivat samaa mieltä, ja nyt sitten tästä tuli tämä kummallinen episodi, johon ei olisi pitänyt mennä.

Supon valvontaa todellakin tehdään. Ulkoasiainvaliokunta, hallintovaliokunta ja puolustusvaliokunta tekevät sitä joiltakin osin, mutta se ei todellakaan riitä, ja sen takia tässä on ihan olennaista, että nyt tässä kohden se otettaisiin huomattavasti vahvemmin, niin että se kattaisi tiedustelun lisäksi myöskin sen toiminnan. Tämä ei sulje pois sitä, etteikö yhä edelleenkin tulisi olla mahdollisuus myöskin näillä kolmella muulla — tietääkseni kolmella — valiokunnalla keskustella Supon toiminnasta.

Sitten tämä salassapitovelvollisuuskysymys... [Puhemies: Aika!] — Palaan kohta.

16.47 Arto Satonen kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Meidän turvallisuushkamme ovat muuttuneet, ja sen takia myös lainsäädäntöä on syytä muuttaa. Mielestäni tätä lakia on valmisteltu varsin huolellisesti ihan alusta alkaen ja siinä on ollut kattava parlamentaarinen valmistelu edustaja Töllin johdolla, joka on tehnyt erinomaisen hyvää työtä. Uskon ja toivon, että tämä asia menee loppuun asti maaliinsa, koska se on ilman muuta tämän kansakunnan etu, ja että tämä lakipaketti saadaan mahdollisimman nopeasti myöskin voimaan.

Mitä tulee sitten tähän käsittelyyn puhemiesneuvostossa, niin itse näen niin, että puhemiesneuvosto ei ole sellainen elin, että se tällaisia asioita lähtee muuttamaan, kun sillä ei ole mahdollisuutta edes tehdä järkevää asiantuntijakuulemistä, vaan valiokunta on oikea paikka. Valiokunnassa voi varmasti näitä asioita esittää, ja sitten on aika katsoa sitä siellä.

16.48 Seppo Kääriäinen kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olemme tärkeän asian äärellä, kun keskustelemme tiedusteluvalvontavaluokunnan työtehtävistä tässä tilanteessa. Minä näen asian sillä tavalla, että tämä asia on nyt asiaa valmistelevien valiokuntien käsissä, jotka setvivät perin juurin tämän asian, mikä liittyy supon valvontaan. Ajattelen niin, että valiokunnissa on täysin mahdollista tehdä asiaan liittyvää täsmennystä, jos siellä semmoiseen päädytään sen perusteella, mitä asiantuntijoita kuullaan, ja sen perusteella, mihin keskinäisissä keskusteluissa oikein sitten päädytään. Minusta asia on nyt siellä, ja meidän pitää ymmärtää tämän asian eteenpäinmenon järjestys juuri tällä tavalla.

Tärkeintä on muistaa pääasia: meidän täytyy saada tiedustelu ajan tasalle, totta kai tavalla, joka nauttii luottamusta sekä tässä talossa että kansan keskuudessa.

16.49 Joona Räsänen sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tästä suojelupoliisin valvonnasta on todella puhuttu jo reilusti yli 10 vuotta, ja senpä takia tässä ehkä ihmetteleekin, kun on muutaman päivän aikana tullut sellaista keskustelua, että se on tullut jollekin yllätyksenä. Aikoinaan niin hallituspuolueiden edustajat kuin nykyisten oppositiopuolueidenkin edustajat ovat tätä esittäneet, laajaa valvontaa. Itse asiassa ulkoasiainvaliokuntakin on ottanut kantaa tähän jo vuonna 98, että tämä suojelupoliisin kokonaisvalvonta pitäisi säätää ajan tasalle. Senpä takia on kummallista, että kun tätä on jauhettu vaikka kuinka ja kauan ja nyt, kun siihen on mahdollisuus, siis eduskunnalla on mahdollisuus laittaa tämä valvonta ajan tasalle, niin tässä aletaan nyt sitten vetämään liinoja kiinni ja todetaan, että valiokunnissa sitten varmaan katsotaan. Totta kai se valiokunnissakin katsotaan, mutta valtavan paljon on painoarvoa sillä, miten me työjärjestyksessä ajattelemme tämän [Puhemies: Aika!] työn organisointia.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

16.50 **Krista Mikkonen vihr** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä on tullut nyt hyvää keskustelua, ja me kaikki tiedämme, että tämä valiokunta on erittäin tarpeellinen, kuten näissä puheenvuoroissa on tullut esiin. Itse näen, aivan kuten tässä on parissa puheenvuorossa tullut, että olisi hyvä, että se kokoonpanoltaan edustaisi mahdollisimman montaa eduskuntaryhmää. Se, että se on nyt upotettu tähän meidän tämmöiseen valiokuntamalliimme, tuo tietysti omat haasteensa, mutta uskon, että tämä on kuitenkin paras tapa se järjestää.

No, supon valvonta on sitten toinen, mikä tässä kohtaa herättää eniten keskustelua. Supoahan valvoo todellakin tälläkin hetkellä monta valiokuntaa, mutta käytännössä se työ on kyllä jäänyt suhteellisen kevyeksi. Se, että tiedusteluosion suhteen tämä uusi valiokunta saa nyt merkittävät, laajat valvontaoikeudet, on erinomaisen hyvä, ja varmasti tässä kohtaa on syytä myös tarkastella, onko sitten näillä muilla valiokunnilla, jotka tekevät sitä supon muun osan valvontaa, riittävä mandaatti tähän, esimerkiksi nimenomaan hallintovaliokunnalla.

16.51 **Eero Heinäluoma sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun edustaja Satonen sanoi, että puhemiesneuvosto ei ole oikea paikka, niin haluan nyt edustaja Arto Satoselle sanoa, että tämä on puhemiesneuvoston ehdotus. Tämä supon valvonta on kummallisessa konkelossa: Täällä hallituspuolueiden edustajat sanovat, että sitä ei voida päättää, koska tämä on hallituksen esitys. Virkamiehet sanovat, että esitys on tehty hallituksen linjausten mukaan. Ja sitten me kuulimme viime viikolla ministerin sanovan, että tämä on nyt eduskunnan käsissä.

Mitä ihmettä tässä oikein kainostellaan tai salaillaan tai pelätään? Miksei tätä supon valvonta-asiaa voi kirjoittaa tänne selkeästi niin, että kyse on koko supon toiminnasta, ei vain siitä, miten tietoa kerätään, vaan ennen kaikkea siitä, mihin tätä tiedonkeruuta käytetään?

16.52 **Tapani Tölli kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Oleellinen asia on se, että tämä tiedustelulakikokonaisuus saadaan hoidettua maaliin. Se on hyvin tärkeää. Toinen oleellinen asia tässä on, että meillä on yhteinen luottamus siihen, että tämä järjestelmä on pitävä.

Ja nyt ei voi verrata nykyistä parlamentaarista valvontaa siihen, mitä nyt esitetään. Tämän tiedusteluvalvontavaluokunnan toimivaltuudet ovat ihan eri sarjassa, ja tämän valvonnan ydintehtävä on valvoa, että ”tiedustelutoiminta on hyväksyttävää ja suhteellista” — näin perusteluissa sanotaan — ja ”valiokunnan tehtävänä on seurata, että tiedusteluviranomaiset käyttävät valtuuksiaan hyväksyttäviin tarkoituksiin”. Ja valiokunta voi itse ottaa kuulusteltavaksi tai tentattavaksi tehtävään kuuluvia virkamiehiä milloin tahansa ja kysyä tarkemmin.

Tiedustelun valvonta ei tarkoita vain sitä tiedonkeruuvaihetta — eihän se siihen pysähdy. Tiedustelu on kokonaisuus, [Puhemies koputtaa] ja nyt tässä esitetään monenlaisia tulintoja. Siksi on hyvä, että valiokunnissa huolella paneudutaan siihen. Ei tässä pitäisi olla semmoista, ettei tämä [Puhemies: Aika!] nyt mene oikealla tavalla maaliin... [Puhemies keskeyttää puheenvuoron puheajan ylityttyä]

16.53 **Pauli Kiuru kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Edustaja Tölli esitteli hyvin nämä tavoitteet. On hyvä tietysti pitää mielessä, että valiokunnilla on jo tällä hetkellä erittäin laajat tiedonsaantioikeudet monesta asiasta. Tietysti se on sitten kiinni va-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

liokunnan omasta työstä ja toimintatavasta ja halusta pyytää niitä asioita käsiteltäväksi ja niitä tietoja, mitä katsovat tarpeellisiksi. Tässä tapauksessa puolustusvaliokunta, hallintovaliokunta ja ulkoasiainvaliokunta ovat sitten näitä kriittisiä valiokuntia, jotka näitä tärkeitä asioita voivat pyytää, ja nyt sitten lisäksi tämä tiedusteluvalvontavaluokunta.

Se, että siellä on 11 jäsentä, tyydyttää minua oikein hyvin. Se ei voi olla liian iso. Ja minua tyydyttää erittäin hyvin se, että siihen saadaan kaikki ryhmät mukaan. Näin juuri sen pitää olla. Ja minua tyydyttää erittäin hyvin se, että tehdään se turvallisuusselvitys, joka sitten hyväksytään, ja katsotaan, että ihminen on luottamuksen arvoinen. Myös supo tarvitsee luottamusta meiltä päin.

16.54 Antti Lindtman sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täällä on perusteltu, kuten edustaja Pauli Kiuru edellä, että muutkin valiokunnat voivat valvoa esimerkiksi supoa. Siteeraan erästä kokenutta entistä parlamentaarikkoa, joka kuvailee tätä toimintaa, muiden valiokuntien supon valvontaa, ”kahvikupin ääressä saatavaksi yleisesittelyksi”. Näin entinen perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja Kimmo Sasi. Ja heti perään hän vaati, että supo on saatava parlamentaarisen valvonnan piiriin. Hyvä vaatimus, arvoisat kokoomuslaiset, nimittäin 21 EU-maassa on parlamentaarinen valvontaelin turvallisuuspoliisille. Toisissa on jopa kaksi valvontaelintä.

Nyt kysymys on siitä, että ne tehtävät, joita puhemiesneuvosto tässä esittää, koskevat kaikki tiedustelutoimintaa. On kaikkien etu, että koko supon valvonta ratkaistaan tässä yhteydessä. Jos tulee uusia oikeuksia, valvonnan pitää olla kunnossa.

Arvoisa puhemies! On valitettavaa, että tällaisessa kysymyksessä, [Puhemies koputtaa] jossa tarvitaan laajaa yhteistyötä, puhemiesneuvostoon tuotiin heti ensimmäisessä käsitellyssä hallitus—oppositio-asetelma. Toivomme, että valiokunnissa [Puhemies: Aika!] hallituspuolueiden edustajilta löytyy enemmän vastuullisuutta.

16.56 Timo Harakka sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä ei ole vielä käsitelty riittävästi sitä hämmästyttävää seikkaa, että eduskunnan puhemiesneuvosto on tässä valmis karsimaan, rajaamaan ja heikentämään eduskunnan asemaa ja kansanedustajan asemaa tuomalla tähän yhteyteen 43 c §:n, jossa laajennetaan ja kriminalisoidaan vaitiolovelvollisuutta, sotketaan tämä vaitiolovelvollisuus salassapitopykälään.

Kansallista turvallisuutta koskeva salassapito on vakava asia, mutta vaitiolopyyntö koskee tilanteita, joissa Suomi käy kansainvälisiä neuvotteluja. Tämän vaiteliaisuuden rajat ovat jo nykyisellään liian tiukat, kuten on käynyt ilmi tilanteissa, joissa suuri valiokunta ei ole voinut viikkoon käydä poliittista keskustelua ja on ollut epäselvää, mitkä ne rajat ovat, joita voidaan käyttää. Mutta missään tapauksissa ei ole niin, että se voi olla rikoslain alaista toimintaa, ja kun tämä tuodaan nyt uutena pykälänä tähän, niin silloin oikeus on velvoitettu tulkitsemaan, että se on rikoslain alaista toimintaa. On käsittämätöntä, että eduskunta itse on valmis heikentämään eduskunnan asemaa.

Puhemies Paula Risikko: Täällä on muutamia puheenvuoropyyntöjä vielä, ja viedään hetken aikaa vielä debattia.

16.57 Kari Tolvanen kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tähän vaitioloon ja kriminalisointiin. Se on jo nyt voimassa olevaa lainsäädäntöä, tämä salassapitorikos on rikoslaissa mainittu. Se on jo nyt voimassa olevaa lainsäädäntöä. Monessa valio-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

kunnassa, joissa on, suomeksi sanottuna, paperi, jossa on leima ”salassa pidettävä”, niin silloin, jos siitä vuotaa tietoja, niin se on valitettavasti jo nyt kriminalisoitu. Tässä ei mitenkään laajenneta sitä asiaa.

Se on toinen asia, että tämän tiedusteluvalvontavaliokunnan asiat pääsääntöisesti ovat salaisia toisin kuin muissa valiokunnissa, mutta se ei tähän rangaistavuuteen millään tavalla muuta tätä. Kannattaa nyt pitäytyä tässä asiassa, mikä on jo nykyistä lainsäädäntöä. Tässä ei todellakaan rajoiteta kenenkään kansanedustajan sananvapautta yhtään enempää, vaan kirjataan voimassa olevia säännöksiä, jotka ovat rikoslaissa. Ne oli tarkoitus informatiivisessa muodossa sinne laittaa, niin kuin laitettiin.

16.58 Päivi Räsänen kd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Minusta tuntuu, että tässä supon valvonnasta käydyssä keskustelussa jollakin tavalla puhutaan toistensa ohi, sillä eihän supon toimintaa nytkään ole rajattu tämän parlamentaarisen valvonnan ulkopuolelle, eli se kuuluu tälläkin hetkellä periaatteessa parlamentaariseen valvontaan, sekä tiedusteluapuoli että toimintapuoli.

Tälle sosiaalidemokraattien vaatimukselle siitä, että supon koko toiminta ja tiedustelu tulee nimenomaan tämän tiedusteluvaliokunnan valvonnan alaiseksi, itse en näe mitään esitettyä. Mielestäni se on hyvin johdonmukainen seuraus siitä, että suposta on tulossa yhä selkeämmin nimenomaan tiedusteluorganisaatio, ei niinkään poliisiorganisaatio, vaan tiedusteluorganisaatio. Silloin on hyvin johdonmukaista, että koko supon toiminta tiedusteluineen on tämän valiokunnan [Puhemies: Aika!] vastuulla valvonnan osalta.

16.59 Timo Harakka sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Niin, siis tämä perustuslain 50 §:ssä mainittu vaitiolopyyntö, jonka suuri valiokunta tai ulkoasiainvaliokunta voi esittää silloin, kun valiokunnassa käsitellyt tiedot saattaisivat vaarantaa Suomen neuvotteluasemaa kansainvälisissä neuvotteluissa, on aivan eri asia kuin tämä salassapitosäädös. Siitä ei ole tarkkarajaisia määrittelyjä, siitä ei ole sanktioitu missään. Nyt ensimmäistä kertaa nämä kaksi asiaa sotketaan, aivan niin kuin edustaja Tolvanen tässä sotki nämä kaksi asiaa toisiinsa. Olemme kysyneet virassa olevalta oikeusprofessorilta, koskeeko rikoslaki tällä hetkellä vaiteliaisuutta, ja pelkästään näitten valiokuntien vaitiolopyynnot eivät voi olla rikoslain alaisia. Nyt ne ensimmäistä kertaa eduskunta itse kytkee toisiinsa. Tämä on nyt jo osoittautunut liian tiukaksi, liian tulkinnanvaraiseksi ja epämääräiseksi. Kertokaa täällä salissa tarkalleen, mitkä ne rajat tällä hetkellä ovat, ennen kuin, kuten edustaja Satonen sanoi, puhemiesneuvosto ilman kunnollista valmistelua ja asiantuntijakuulemista tulee tiukentamaan olemassa olevaa lainsäädäntöä.

Puhemies Paula Risikko: Myönnän vielä neljä vastauspuheenvuoroa: edustajat Tolvanen, Rinne, Satonen ja Heinäluoma. Sitten mennään puhujalistalle ja tarvittaessa sitten debatoidaan vielä välillä.

17.01 Kari Tolvanen kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Eivät todellakaan nämä vaiteliaisuussäännökset kuulu sinne rikoslain piiriin — se on ihan selvä juttu, se on voimassa olevaa lainsäädäntöä. Mutta sitten, jos on salassa pidettävä asiakirja, jossa on vaikka semmoinen punainen leima, joita tunnutaan harrastavan aika paljon nykyisin, jos siitä asiakirjasta paljastaa tiedon, se on jo tällä hetkellä rangaistavaa, jopa kansanedustajal-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

le. Se on myös virkamiehelle rangaistavaa. Tässä ei todellakaan olla laajentamassa mitään kansanedustajan salassapitoa tältä osin.

Se on sitten eri juttu, kun tulee tiedusteluvalvontavaliokunta. Kuten sanoin, ne ovat pääsääntöisesti salassa pidettäviä, mutta valiokunta voi tehdä päätöksen, että ne ovatkin julkisia, jos ei ole syytä pitää salassa. Mutta yksittäisen kansanedustajan salassapitoon ei tule mitään lisäyksiä. Että kannattaa lukea, ja ehkä kannattaa joku perehdytys eduskunnassa tästä järjestää, mutta tässä ei muuteta millään tavalla.

Puhemies Paula Risikko: Edustaja Heinäluoma. [Antti Rinne: Se oli äsken Rinne, mutta...] — Se hovissa muuttui. [Naurua — Antti Rinne: Näköjään! — Eduskunnasta: Saman näköisiä! — Antti Rinne: Suurin piirtein samannäköisiä!]

17.02 Eero Heinäluoma sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiistatta on niin, että tämä asia vaatii huolellisen läpivalaisun, ja nyt olisi tietysti erinomaisen arvokasta valiokuntien työtä ajatellen, jos hallituspuolueiden puolelta voitaisiin sanoa, että hallituspuolueille käy supon koko valvonta valiokunnan tehtäviin. Sehän antaisi poliittista ohjetta valiokuntien työlle. Jos sitä ei sanota, niin ilmaan jää roikkumaan se epäily, että jostain kumman syystä tämä ei nyt vielääkään maistu, vaikka tätä on ehdotettu 20 vuotta sitten ja ulkoasiainvaliokunnan mietintö ja sen jälkeen useita poliittisia ryhmiä on ollut tämän takana.

Mahtavat valtuudet tulee supon uudelle päällikölle. Hän yksin tekee päätöksiä ulkomaantiedustelusta, myös Suomen kansalaisten tiedustelusta tai vakoilusta ulkomailla. Hän päättää kutsua tänne myös ulkomaiden tiedustelupalveluja ja antaa heille toimintaoikeuksia. Tähän kokonaisuuteen tarvitaan alusta loppuun parlamentaarinen valvonta.

17.03 Antti Rinne sd (vastauspuheenvuoro): Arvon puhemies! Edustaja Tölle, minä haluan sanoa teille siitä tiedustelukokonaisuudesta, että meille kaikille varmaan on täysin selvää se, että tiedustelutoiminta sinällään kuuluu nyt supon valvonnan piiriin, mutta oleellista on se, että... Luettelin tuossa niitä tehtäviä, jotka eivät kuulu supon tehtävinä valvonnan piiriin. Ne ovat rikostorjunnan salainen tiedonhankinta, turvallisuusselvitykset ja koko supon johtaminen. Ja juuri, kuten kuultiin äsken edustaja Heinäluoman osalta, erittäin merkittävää päätösvaltaa, valtaa yli ihmisten, käyttää supon päällikkö tulevaisuudessa. Sen takia on tärkeätä, että saadaan koko supon toiminta, kaikki supon toiminta, niin kuin 20 vuotta on haettu, eduskunnan parlamentaarisen valvonnan piiriin.

Sitten haluan sanoa, edustaja Tolvanen, että kyllä on aivan selvää, että vaiteliaisuuspyyntö on eri asia kuin salassa pidettävä asiakirja: vaiteliaisuuspyyntö ei johda rangaistavuuteen, vaiteliaisuuspyyntö ei johda rangaistavuuteen. Tämä on hyvä ymmärtää nyt tässä keskustelussa. [Kari Tolvanen: Ei tässä ole mitään epäselvää!] — Tehän olette toittottanut jatkuvasti sitä.

17.04 Arto Satonen kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin todeta edustaja Harakalle ja edustaja Rinteen loppupuheenvuoron osalta, että jos joku asia kävi selväksi puhemiesneuvoston käsittelyssä, se oli se, että oikeustila tässä asiassa ei muutu, ja se oli aivan avainasia. Ja olen samaa mieltä kuin edustaja Tolvanen, että jos te ette meitä usko, niin ottakaa perehdytystä eduskunnan virkamiehiltä tässä asiassa. Se oli aivan selvää, ja se tekee näistä kahdesta asiasta erilaiset.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

Sen sijaan jos ne esitykset, joita sosiaalidemokraatit esittivät siellä puhemiesneuvostossa, olisi otettu mukaan tähän työjärjestykseen, niin silloin olisi tehty merkittäviä muutoksia. Ja siitä me voimme olla sitten kahta mieltä, ovatko ne hyviä vai huonoja muutoksia, mutta olisi tehty merkittäviä muutoksia, ja niin isoja muutoksia ei minun mielestäni ole mahdollista tehdä ilman perusteellista asiantuntijakuulemistä, joka tehdään valiokunnissa. [Krista Kiurun välihuuto] Te voitte ne valiokunnissa uudelleen esittää, ja sen jälkeen niitä asioita siellä katsotaan.

Puhemies Paula Risikko: Otetaan vielä, kun täällä mainittiin nimiä, edustaja Rinne.

17.05 Antti Rinne sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! [Krista Kiuru pyytää vastauspuheenvuoroa] Koko tämä työjärjestys on ollut valmistelussa puhemiesneuvostossa virkamiesten toimesta. Tämä esitys on rakennettu siellä, ja siihen esitykseen lausuntokierroksen jälkeen tuli näitä rangaistussäännöksiä — esimerkiksi. Ne ovat tulleet siihen jälkeenpäin, sen jälkeen, kun on lausuntokierros jo käyty, [Antti Lindtman: Mutta suposta ei ole!] mutta supon valvonnasta te ette ole olleet valmiita keskustelemaan yhtään tuolla puhemiesneuvostossa, [Antti Lindtman: Omituinen logiikka!] tämä on täysin käsittämätön lähtökohta tälle koko uudistukselle. Minä todella toivon, että tässä nyt, [Arto Satonen: Keskustellaan valiokunnassa sitten!] niin kuin edustaja Heinäluoma pyysi, voitaisiin yhdessä todeta, että koko supon valvonta kaikinensa tulisi eduskunnan tehtäväksi. Se selkeyttäisi tätä keskustelua, antaisi mahdollisuuden päästä oikeaan ratkaisuun tässä asiassa. Nyt te olette puoluepolitisoineet tämän asian puhemiesneuvostossa, ja tästä on tullut jännite, joka vaurioittaa tämän kaikille meille tärkeän tiedustelulainsäädännön eteenpäinviemistä.

Puhemies Paula Risikko: Mennään tässä vaiheessa puhujalistalle, kuten äsken tuossa totesin. Käydään debattia tässä sitten välillä, mutta ensimmäinen puheenvuoron pyytäjä on Räsänen Päivi. — Olkaa hyvä.

17.06 Päivi Räsänen kd: Arvoisa rouva puhemies! Tämä puhemiesneuvoston esitys tiedusteluvalvontavaliokunnan perustamisesta ja parlamentaarista valvonnasta on kyllä varsin huolellisesti valmisteltu. Se perustuu toki jo aiempaan valmisteluun mutta hyvin suurelta osin myös edustaja Töllin vetämässä parlamentaarissa seurantaryhmässä käytyihin keskusteluihin ja siellä vedettyihin linjauksiin muun muassa tämän tiedusteluvalvontavaliokunnan nimen osalta. Haluan vielä todeta, että vaikka täällä nyt näyttää näitä jännitteitä olevan, niin tuolla parlamentaarissa seurantaryhmässä keskustelu on ollut kyllä mielestäni hyvin rakentavaa ja yhdensuuntaista. On hyvä, että meillä edelleenkin on myös jatkossa tämä parlamentaarinen seurantaryhmä, joka sitten seuraa tämän asian käsittelyä.

Kun tiedustelulainsäädäntö on nyt uutta Suomessa — toivottavasti jatkossa — on hyvä peilata myös tätä parlamentaarisen valvonnan ja ylipäänsä tämän tiedustelutoiminnan valvonnan suunnitelmia ja käytäntöjä kansainvälisiin kokemuksiin. Suurimmassa osassa Euroopan maita on tiedustelulainsäädäntö, jossa on mahdollista esimerkiksi tämä rajat ylittävä tietoliikennetiedustelu, ja niillä on hyvin erilaisia käytäntöjä ja kokemuksia tästä parlamentaarista valvonnasta. Esimerkiksi Ruotsissa, jonka lainsäädäntö on aika pitkälle samantapaista, johon nyt ollaan pyrkimässä, ei ole parlamentaarista valvontaelintä vaan puolustusvaliokunta hoitaa tätä parlamentaarista valvontaa. Norjassa taas parlamentaarista valvontaa ja laillisuusvalvontaa ei ole edes selkeäpiirteisesti erotettu toisistaan, vaan siellä

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

suurkäräjät valitsevat seitsenjäsenisen valtuuskunnan, joka kyllä heijastaa poliittisia voimasuhteita mutta jonka jäseninä ei ole istuvia kansanedustajia. No, Tanskassa on parlamentin valitsema viisijäseninen tiedustelupalveluvaliokunta samoin kuin Alankomaissa, jonka turvallisuus- ja tiedusteluvaliokunta on nelijäseninen. Italiassa se on kymmenjäseninen komitea, ja sitä johtaa aina opposition edustaja.

No, näitä kokemuksia on todellakin erilaisia, mutta se on todettava, että tämän Suomeen ehdotetun valiokunnan kokoonpano on melko mittava ottaen huomioon käsiteltävien asioiden arkaluonteinen luonne, se, että tuo valiokunta ei saisi vuotaa tietoja eteenpäin. Pienemmästä kokoonpanostahan käytiin kyllä keskustelua, mutta se olisi edellyttänyt valiokuntien kokoa säätelevän perustuslain muuttamista, mikä sinänsä kyllä periaatteessa olisi mahdollista, kun perustuslakia nyt ehdotetaan muutenkin muutettavaksi.

Mutta tässä nyt puhemiesneuvosto ehdottaa, että tuon 11 esitetyn jäsenen lisäksi vielä valittaisiin 2 varajäsentä, mikä tarkoittaa kyllä käytännössä ymmärtääkseni sitä, että näillä kahdella varajäsenellä on varmaankin mahdollisuus olla siellä kokouksissa mukana ja heistä myös täytyy tämä turvallisuus selvitys tehdä ja he ovat myös tämän vaitiolon alaisia. Eli tosiasiallisesti 13 jäsentä ja virkamiehet ovat tämän salaisen tiedon äärellä, ja mielestäni tätä on kyllä hyvä vielä pohtia, ovatko nuo varajäsenet todellakin tarpeen.

Sitten haluan vielä, arvoisa puhemies, kiinnittää huomiota siihen seikkaan, että tämän tiedustelutoiminnan valvonnan uskottavuuden kannalta on tärkeää, että se on poliittisesti edustavaa eli että eri poliittiset ryhmät ovat siellä edustettuina ja että kaikilla eduskuntaryhmillä on siellä edustajansa. Tässä haluan nyt esittää sen toivomuksen, että ei kävisi niin, että pienemmät ryhmät ovat sitten vain varajäsenen paikalla, vaan pidän tärkeänä sitä, että kaikilla eduskuntaryhmillä on se varsinainen paikka siellä. Kun tässä puhemiesneuvoston ehdotuksessa todetaan näin tavoitteena, että ”mahdollisimman moni eduskuntaryhmä saa edustajansa valiokuntaan”, niin tämä ei ole kyllä nyt aivan sitä, mitä esimerkiksi tuolla seurantaryhmässä linjattiin ja mistä käytiin keskustelua, vaan siellä puhuttiin nimenomaan siitä, että kaikilla eduskuntaryhmillä olisi se edustajansa, ei vain mahdollisimman monella.

Sitten yksi tärkeä kysymys, mikä mielestäni tässä on kyllä erittäin tärkeä valiokunnassa vielä pohtia, on se, miten tämä laillisuusvalvonta ja sitten toisaalta parlamentaarinen valvonta kytkeytyvät toisiinsa, kysymys siitä, pitäisikö parlamentaarisella valiokunnalla olla joku rooli tiedusteluvalvontavaltuutetun valinnassa. Esimerkiksi Saksassa on sellainen käytäntö, että siellä tiedustelutoiminnan laillisuusvalvonnasta vastaa niin sanottu G10-komissio, ja tämä komissio koostuu tuomarin virkaan pätevöityneestä puheenjohtajasta ja kolmesta jäsenestä. Heidät nimittää vaalikauden ajaksi tehtäviinsä tuo valvontavaluokunta, eli valvontavaluokunta nimittää siellä tämän laillisuusvalvojan toimeensa. Pitäisin kyllä tavallaan miniminä sitä, että valvontavaluokuntaa ainakin kuultaisiin tämän tiedusteluvalvontavaluutetun valinnasta.

Vielä palaan tähän keskusteluun, mitä täällä salissa käytiin sosiaalidemokraattien ehdotuksesta tai vaatimuksesta, että suojelupoliisin toiminta [Eero Heinäluoman välihuuto] saatettaisiin kokonaan valiokunnan valvonnan alaiseksi, ja totean vielä sen, että en tiedä, onko tästä keskustelusta ja ikään kuin jännitteestä nyt vähän niin kuin tekemällä tehty ongelma. Nimittäin, kun suposta on tulossa tiedusteluorganisaatio, onhan se nyt varsin johdonmukaista, että suojelupoliisin toiminta on tämän valiokunnan valvonnassa. Se kaikkein kriittisin asiahan tässä on nimenomaan se tiedustelun valvominen. Suojelupoliisin toiminta, se, miten suojelupoliisi toimii, on periaatteessa ollut eduskunnan valvonnassa jo tähänkin saakka, mutta tietenkin tuo tiedustelu on sitä erityisen arkaluontoista osuutta.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

Sitten täytyy muistaa se, että muillakin valiokunnilla on se oma roolinsa ja täytyy olla myös tulevaisuudessa myös tämän supon valvonnan tai supon toiminnan suhteen, sillä niin hallinto-, puolustus- kuin ulkoasiainvaliokuntakin aina tarvitsevat tietoa, jota suojelupoliisilla on. Siltä osin ne myös omalta osaltaan osallistuvat sen toiminnan valvontaan.

17.15 Antti Lindtman sd: Arvoisa puhemies! Käsittelyssä on eduskunnan työjärjestyksen muutos, josta ehdotuksen on tehnyt puhemiesneuvosto. Tämä työjärjestyksen muuttaminen on tarpeen, jotta tiedustelulakipaketin kokonaisuuden eduskuntapuoli saadaan kuntoon, tiedusteluvaliokunta saadaan valvomaan parlamentaarisesti esitettyjen uusien tiedusteluvaltuuksien käyttöä. Tiedustelulakipaketissa puhutaan erittäin laajoista uusista tiedusteluvaltuuksista. Sen vuoksi sosiaalidemokraattinen eduskuntaryhmä edellyttää, että tiedustelun ja sen tiedon käytön valvonnan tulee olla kattavaa, eikä tässä saa jäädä mitään pimeitä nurkkia tai harmaita alueita.

Arvoisa puhemies! Joudun ikäväkseni toteamaan, että asian käsittelylle puhemiesneuvostossa ei voi antaa täysiä tyyli pisteitä. Tämä on kokonaisuus, johon tarvitaan kaikissa tapauksissa laajempaa yhteisymmärrystä eduskunnassa. Jotta tiedustelulakipaketit voivat tulla voimaan, tarvitaan laajaa yhteisymmärrystä eduskunnassa, ja valitettavasti hallitus—oppositio-asetelma nyt tuli myös puhemiesneuvostoon ensimmäistä kertaa, tietävästi ensimmäistä kertaa historiassa, kun eduskunnan työjärjestyksestä tehtiin esitys. [Eero Heinäluoma: Äänestämällä!] — Äänestämällä. — Tämä ei ole hyvä asia, ja toivomme, että tätä ei oteta käytännöksi täällä eduskunnassa jatkossa, että enemmistöillä ja varsinkaan hallituspuolueista koostuvilla enemmistöillä ehdotetaan eduskunnan työjärjestykseen muutoksia.

Esitetyssä työjärjestyksen muutoksessa, joka siis on nyt täällä käsittelyssä, tiedusteluvaliokunnan tehtävät, kaikki ne tehtävät, joita siinä 31 b §:ssä todetaan, liittyvät nimenomaan tiedustelutoiminnan asianmukaisuuden ja tarkoituksenmukaisuuden valvontaan sekä sen painopisteiden seuraamiseen ja arviointiin. Samalla tämä tarkoittaa sitä, että tiedusteluviranomaiseksi muuttuvan suojelupoliisin toiminnasta tästä ulkopuolelle jäävät rikosten torjuntaan eli ennaltaehkäisyyn liittyvien salaisten pakkokeinojen käyttö ja turvallisuus selvitysten tekeminen ja ennen kaikkea koko suojelupoliisin toiminnan ja organisaation johtaminen, joka täällä jo todettiin.

Me sosiaalidemokraatit katsomme, että tiedustelutoiminnan tehokas parlamentaarinen valvonta edellyttää sitä, että parlamentaarinen valvontavaliokunta saa oikeuden seurata kokonaisuutta eikä rajattuja osia siitä, etenkin kun valvontalaissa valiokunnan oikeudet saada tietoa on sidottu sen tehtäviin — tehtäviin, jotka luetellaan tässä työjärjestyksessä.

Tämän valitettavan episodin jälkeen on kuultu vaihtelevia selityksiä siitä, miksi eduskunnan työjärjestykseen ei voitu kirjata sitä, että valvontavaliokunnan tehtävänä on seurata supon toiminnan asianmukaisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta. Nämä sanat olisivat meille sosiaalidemokraateille kelvanneet.

On sanottu, että tämä ei ole oikea paikka. Esimerkiksi edustaja Tolvanen äsken täällä sanoi, että tämä työjärjestys ei ole oikea paikka päättää tiedusteluvaliokunnan tehtävistä. No tähän on juuri se oikea ja ainoa paikka päättää näistä tiedusteluvaliokunnan tehtävistä eli siitä, tuleeko koko supon valvonta valiokunnan piiriin vai ei. Valvontalaissa tiedonsaantioikeudet ovat kytköksissä näihin tehtäviin, jotka tässä työjärjestyksessä on määritelty. Näiltä osin tämä perustelu ontuu todella pahasti.

On myös sanottu, että ei ollut mahdollista esittää suojelupoliisin kokonaisvalvontaa, koska se ei kuulunut toimeksiantoon — siis toimeksiantoon, joka tuli hallitukselta, jossa si-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

säministeri vastaa supon toiminnasta ja siviilitiedustelulain valmistelusta. No tämä se vasta outo logiikka onkin. Hallituspuolueet eivät eduskunnassa voi päättää tehdä esitystä, koska hallituspuolueet eivät ole antaneet tästä toimeksiantoa. Jos tällä logiikalla eduskunnan työtä lähdetäisiin tekemään, niin voisi sanoa, että täällä on keksitty ikiliikkuja. Päätöksiä ei voida tehdä eduskunnan mielen mukaisesti, koska toimeksiantoa ei ole annettu.

Sitten on esitetty, että tämä supon valvonta, kokonaisvalvonta, olisi tullut jotenkin yllätyksenä. No tämäkään ei pidä paikkaansa. Ensinnäkin tästä supon valvonnasta on käyty keskustelua jo pitkään. Kuten edustaja Räsänen täällä nosti esiin, niin luenpa yhden sitaatin vuosien takaa:

”Useimmissa Euroopan maissa turvallisuuspoliisi toimii parlamentaarisessa valvonnassa, joskin valvonta eri maissa on säädösperusteisesti hoidettu eri tavoin. Suomea ja Islantia lukuun ottamatta parlamentaarinen valvonta on muissa Pohjoismaissa hoidettu säädöspohjaisesti. Samanlainen menettely on käytössä monissa muissakin Euroopan maissa.

Suojelupoliisin parlamentaariseen valvontaan tai yleisemmin toiminnan valvontaan liittyy useita ongelmia, koska sen toimialaan kuuluvat asiat perustuvat suurelta osin salattavuuteen. Suojelupoliisi käsittelee sellaisia valtion turvallisuuteen liittyviä kysymyksiä, joita ei voida saattaa julkisuuteen. Täysin salassa tapahtuva toiminta saattaa johtaa ongelmiin. Oikeudellista ja hallinnollista valvontaa on useimmissa maissa edellä mainitun mukaisesti täydennetty myös parlamentaarisella valvonnalla.

Ulkoasiainvaliokunta pitää tarpeellisena turvallisuuspoliisin parlamentaarisen valvonnan järjestämistä myös Suomessa.”

Arvoisat edustajat, tästä ulkoasiainvaliokunnan lausunnosta tulee ensi kesäkuussa kulu-neeksi 20 vuotta. 20-vuotisjuhlavuosi siitä, kun supon parlamentaarisesta valvonnasta on keskusteltu, ja tuossa ulkoasiainvaliokunnassa nykyisestä eduskunnasta olivat muun muassa edustajat Ben Zyskowicz ja Ilkka Kanerva, kuten olivat myös edustajat Hassi ja Biaudet ja Lapintie. [Eero Heinäluoma: Tuli täysin puskista!]

Vuonna 2004 kokoomus meni vieläkin pitemmälle, kun silloinen perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja Kimmo Sasi esitti erillisen valvontaelimen perustamista valvomaan supon toimintaa. Hän kuvasi silloin, että supon valvonta on yksi heikoimmista, jollei heikoin EU-maista. Arvoisat kokoomuslaiset, edustaja Sasi, joka silloin toimi perustuslakivaliokunnan puheenjohtajana ja on erittäin pitkän parlamentaarisen kokemuksen omaava, arvostettu, pitkäaikainen kansanedustaja, on näin kuvannut. Supon valvonta, johon täällä on vedottu, että kyllähän tälläkin hetkellä valiokunnat voivat valvoa supoa, on erään keskeisen perustuslain kanssa työtä tehneen juristitaustaisen entisen kansanedustajan mukaan yksi heikoimpia, ellei jopa heikoin EU-maista.

Mitä tulee sosiaalidemokraattien esityksiin, niin jo viime kaudella vuonna 2013 hallintovaliokunnan jäsen Mika Kari esitti suojelupoliisin parlamentaarista valvontaa. [Päivi Räsänen: Sitä ollaan nyt tekemässä!] — Kokonaisvalvontaa, parlamentaarista kokonaisvalvontaa.

Niin ikään on sanottu, että tämä tuli puhemiesneuvoston jäsenille yllätyksenä. Arvoisa edustaja Tolvanen, sosiaalidemokraattinen eduskuntaryhmä lausui heinäkuussa, kun lausuntoa pyydettiin, supon valvonnasta:

”Sosiaalidemokraattinen eduskuntaryhmä katsoo, että viranomaisvetoisen laillisuusvalvonnan lisäksi tiedustelutoimintaan on kohdistettava myös parlamentaarista valvontaa. Kun tiedustelulainsäädännöllä on tarkoitus muuttaa supo tiedusteluviranomaiseksi, sosiaa-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

lidemokraattinen eduskuntaryhmä katsoo, että supon koko toiminta on saatettava parlamentaarisen valvonnan piiriin.”

Arvoiset puhemiesneuvoston jäsenet, tämä lausunto, jossa sosiaalidemokraattinen eduskuntaryhmä kirjallisesti ilmaisee kantansa, on teille jaettu jo viime syksynä sen jälkeen, kun tämä on lausuttu, joten ei voi olla niin, että sosiaalidemokraattien kanta supon valvonasta on tullut yllätyksenä. Ei se ainakaan edellisen viikon lähetekeskustelussa tullut yllätyksenä oikeusministeri Häkkäselle, joka totesi tiedustellessamme, että hänelle sopii, että tämä ratkaistaan täällä eduskunnassa.

Voi sanoa, että kaikki ne selitykset, jotka tähän mennessä on nähty, joilla on selitetty tätä puhemiesneuvoston poikkeuksellista toimintaa, jossa hallituspuolueiden edustajat eivät olleet valmiit edes hakemaan kompromissia, kaikki nämä selitykset ontuvat. Ja kaikkein pahiten ontuu tämä selitys, että tämä ei kuulunut toimeksiantoon, koska toimeksiannon ohi tämä rangaistuspykälä ulotettiin vaiteliaisuuslainsäädännön piiriin ja ulotettiin kaikkiin valiokuntiin, vaikka sitä ei toimeksiannossa ollut.

Arvoisa puhemies! Tähän liittyy toinen sosiaalidemokraattien huolenaihe, eli nimenomaan tähän salassapitovelvollisuuden kiristämiseen. Tämä uusi, kaikkia valiokuntia koskeva vaitiolovelvollisuutta koskeva pykälä suurine rikoslakiviittauksineen on puhemiesneuvoston esityksessä uusi, joka on tullut lausuntokierroksen jälkeen. Jos supon parlamentaarisen valvonnan säättämisen esti se, että se ei kuulunut tehtävänantoon, niin kuin totesin, niin tässä kohtaa valmistelua ei ollut mitään estoja mennä reippaasti alkuperäisen tehtävänannon ulkopuolelle.

Me katsomme, ettei kansalaisten ja toimittajien tiedonsaantia eikä eduskunnassa eikä myöskään eduskuntaryhmissä käytävää keskustelua tule rajata nykyisestä. Vaitiolovelvollisuutta ja rangaistusvastuuta koskeva pykälä on esitetty ikään kuin se olisi vain informatiivinen nykytilan näkyviin kirjaaminen. On kuitenkin käynyt ilmi, että on hyvin epäselvää ja tulkinnanvaraista, onko todella näin. Siksi katsomme, että tämä esitys olisi ollut syytä irrottaa tästä työjärjestysehdotuksesta, valmistella huolella eduskuntaryhmiä, valiokuntia ja asiantuntijoita kuullen ja sen jälkeen pohtia, mitkä ovat tähän päivään sopivat vaiteliaisuus- ja salaismääräykset eduskunnan työjärjestyksessä. On erittäin huono asia, että ohi valmistellun materiaalin, ohi lausuntokierroksen, puhemiesneuvostoon tuodaan uusi esitys, joka viedään vielä äänestämällä läpi.

Arvoisa puhemies! Toivomme, että puhemiesneuvostossa päästään jatkossa käsittelemään asioita, palataan aidon parlamentaarisen yhteistyön henkeen ja että siellä, jos missä, kompromisseja haetaan. Niihin sosiaalidemokraattinen eduskuntaryhmä on osaltaan valmis. Hyvin laajat ja vahvat valtuudet saavien tiedusteluviranomaisten saaminen eurooppalaisia standardeja vastaavan kattavan parlamentaarisen valvonnan piiriin ei kuitenkaan ole sellainen vaatimus, josta tässä kohtaa, kun eduskunnassa asiaa käsittelemme, voimme joustaa.

Arvoisa puhemies! Toivon, että valiokunnissa tämän työjärjestyksen käsittelyssä, kuten koko tiedustelulakipaketin käsittelyssä, niin hallituspuolueilta kuin kaikilta kansanedustajilta löytyy enemmän yhteistä ymmärrystä hakea yhteistä kompromissia, koska tiedustelulait tarvitaan, mutta vahvat oikeudet vaativat vastapainokseen vahvan valvonnan.

17.28 Timo Harakka sd: Arvoisa puhemies! On hirmuista, että eduskunnan puhemiesneuvosto on valmis heikentämään eduskunnan asemaa ja kansanedustajan asemaa. Eduskunnan tärkeä tehtävä on pitää huolta parlamentarismista riippumatta siitä, kuka on halli-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

tuksessa ja kuka on oppositiossa. Hallituksen on puolustettava opposition oikeuksia, ja opposition on sitouduttava samaan silloin, kun on itse hallituksessa. Asemat vaihtuvat, asia pysyy, ja se asia on parlamentaarinen demokratia. Puhemiehethän antoivat kaksi viikkoa sitten vakuutuksensa siitä, että he puolustavat eduskuntaa, ja nyt kaksi viikkoa myöhemmin olemme tilanteessa, jossa meidän täytyy keskustella juuri siitä, kuka puolustaa eduskuntaa ja kansanedustajan asemaa.

Ennen kaikkea kyse on esitetystä uudesta pykälästä työjärjestykseen, 43 c §, joka liittää vaitiolovelvollisuuden tähän salassapitopykälään ja sotkee nämä kaksi asiaa, jo oikeastaan tässä salikeskustelussa kuullulla tavalla, toisiinsa. Tämähän ei ollut missään valmistelussa esillä, eikä yksikään lausunnonantaja ole tätä edellyttänyt, vaan on siis eduskunnan oma lisäys asiaan. Ja sitä ihmeellisempää on, että kun — kuten edustaja Satonen täällä totesi — puhemiesneuvosto ei pysty valmistelemaan ja kuulemaan ”järkevästi asiantuntijoita”, niin miksi tämä asiaankuulumaton vaiteliaisuus on yleensä tuotu tähän mukaan. Vaiteliaisuusvaatimus ei kuulu rikoslakiin, kuten edustaja Tolvanen viimeksi sanoi. [Kari Tolvanen: En sanonut!] Se määrätään perustuslain 50 §:ssä tarkkaan harkittuna poikkeuksena kansanedustajan ilmaisuvapauteen sananvallon rajaamisessa. Se on poikkeus eduskunnan asiakirjojen julkisuuteen. Mitään rangaistusta ei kuitenkaan tässä yhteydessä ole säädetty. Se on siis eri asia kuin salassapitovaatimus, josta rangaistaan rikoslain mukaan. [Kari Tolvanen: Onhan se niin!] Mutta ongelma nykyisellään on se, että siihen tarkkaan rajattuun periaatteeseen liittyy kuitenkin käytännössä toimeenpanon mielivaltaa tai kauniimmin sanottuna hallituksen harkintavaltaa. Edustaja Satonen, suuren valiokunnan puheenjohtajana te tulette määräämään vaitiolopyyntöjä, vaikka käytännössä aloitteen tekee aina valtioneuvosto. [Arto Satonen: Ollaan oikeassa paikassa!] Ja se on hallitus, joka päättää, mistä asioista ja kuinka kauan vaiteliaisuus kansanedustajaa sitoo.

Arvoisa puhemies! Sain itse tutustua tähän suukapulaan kesällä 2015. Suomen hallitus teki suuren muutoksen EU-linjaukseensa euroryhmässä ja huippukokouksissa, mutta näiden kokousten jälkeen hallitus piti vaiteliaisuusvaatimuksen voimassa vielä neljä päivää, niin että demokraattista keskustelua ei voitu käydä julkisuudessa viikkoon silloin, kun se oli ajankohtaista. Jouduin tekemään tästä kantelun oikeuskanslerille, vaikka tiesinkin, että hän tulee toteamaan, että asia kuuluu hallituksen harkintavaltaan. Ja niin kuuluu vielä tänä päivänäkin. [Antti Rinne: Suu kiinni!] Vaiteliaisuusvaatimusta on ollut paineita pikemminkin lieventää. On esimerkiksi epäselvää, onko suuren valiokunnan jäsenellä oikeus keskustella vaiteliaisuuden piiriin kuuluvasta asemasta oman ryhmätoverinsa kanssa, joka ei ole valiokunnan jäsen. Tässä olisi kyllä syytä harkita asiaa lievennyksen kautta, koska on selvää, että poliittisten ryhmien täytyy pystyä tekemään linjauksia myös asioista, jotka kuuluvat vaiteliaisuuden piiriin, tietenkin niin, että se vaiteliaisuusvelvollisuus laajenee koskemaan myös niitä, joille asia on avattu. Mutta kuten sanottu, tämä kaikki on epäselvää.

Ainoa, mikä tässä on selvää, on se, että vaiteliaisuusvelvollisuus liitetään tähän salassapidon rangaistavuuteen. Luetaan nyt se pykälä tässä ääneen, ettei se vain jää epäselväksi: ”43 c. Valiokunnan jäsen tai virkamies ei saa paljastaa asiakirjan salassa pidettävää sisältöä tai tietoa, joka asiakirjaan merkittynä olisi salassa pidettävä, taikka seikkaa, josta valiokunta on tehnyt perustuslain 50 §:n 3 momentin mukaisen vaitiolopäätöksen.” Ja kuten katekismuksessa kysytään, että mitä se tarkoittaa, niin selitys löytyy tästä puhemiesneuvoston esityksestä sivulta 38: ”Puhemiesneuvosto ehdottaa, että salassapitovelvollisuutta koskevaan säännökseen otetaan 3 momentiksi informatiivinen viittaussäännös rikoslakiin, jonka mukaan rangaistus salassapitorikoksesta ja salassapitorikkomuksesta säädetään ri-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

koslain 38 luvun 1 ja 2 §:ssä. Säännös informoi siitä, että valiokunnan jäsen voi syyllistyä vaitiolovelvollisuuttaan rikkoessaan rangaistavaan tekoon.”

Nämä siis sitovat vaitiolovelvollisuuden rikoslain mukaiseen salassapitovelvollisuuden rikkomiseen, jotka ovat kaksi eri asiaa olleet ennen tätä. Nyt sitten, jos jouduttaisiin tutkimaan oikeudessa sitä, millä tavalla pitäisi rangaista vaitiolovelvollisuudesta, niin kyllä on täysin mahdollista se, että oikeus joutuisi tulkitsemaan eduskunnan tahtoa siten, että tämä kuuluisi myös rikoslain piiriin. Täällä edustaja Tolvanen pyörittelee päätään. On mielenkiintoista tietää, onko hän nyt sitä mieltä, että se säännös muuttuu vai että se ei muutu. On aivan selvää, että säännös tässä asiayhteydessä muuttuu. Ja kun valtiosääntöoppineilta kysytään, voidaanko vaitiolovelvollisuutta tulkita siten, että se olisi rikoslailla säänneltävää, niin vastaus on melko itsestään selvä: näin ei ole, ellei siihen liity salassapitovelvollisuutta. Mutta tähän säädetään täällä joka tapauksessa erikseen. Se kysymys on se, edustaja Tolvanen, että miksi te haluatte sotkea tähän tämän toisen asian, joka ei lainkaan kuulu tähän lainsäädäntöön, minkä takia on vaarana se, että tämä koko vaiteliaisuus, jota olisi täysi syy höllentää, onkin nyt yhtäkkiä entistä rangaistavampaa. Ja tämä oli juuri se sosiaalidemokraattien kysymys puhemiesneuvostossa, että miksi tänne on tuotu ohi kaiken valmistelun tällainen täysin tarpeeton, sotkeva, sekoittava ja pahimmillaan kansanedustajan ilmaisuvapautta ja eduskunnan arvovaltaa vähentävä pykälä.

Arvoisa puhemies! Tässä on siis syytä toivoa, että tämä harharetki loppuu, kun tämä esitys päättyy valiokuntiin, vaiteliaisuusvaatimusta selvennetään järkipäisemmäksi ja päästään myöskin sen mielekkääseen laajentamiseen ja toivottavasti myöskin nähdään sekin päivä, että eduskunnan puhemiesneuvosto ymmärtää ottaa opikseen.

17.36 Ilkka Kantola sd: Arvoisa rouva puhemies! Uuden tiedustelulainsäädännön valmisteluun on alusta saakka liittynyt kysymys tiedustelutoiminnan valvonnasta. Lainvalmistelun parlamentaarisessa seurantaryhmässä kävimme läpi erilaisia vaihtoehtoja parlamentaarisen valvonnan järjestämiseksi. Koska tiedustelutoiminnalla puututaan merkittäväällä tavalla kansalaisten perusoikeuksiin, kuten luottamuksellisen viestin salaisuuteen, on sekä perustuslain että kansainvälisten ihmisoikeussopimusten valossa tärkeätä, että kansanvallalla on mahdollisuus osallistua viranomais toiminnan valvontaan. Nyt ehdotettavaa ratkaisua eduskuntaan perustettavasta tiedusteluvalvontavaliokunnasta pidettiin lopulta perustelluimpana tuossa seurantaryhmässä.

Jotta voitaisiin ihan oikeasti valvoa viranomaisia tiedustelutoiminnassa, ehdotetaan valiokunnalle säädettäväksi laajat tiedonsaantioikeudet. Uuden valiokunnan saama tieto tulee sisältämään luottamuksellista ja laajasti salassa pidettävää tietoa. Tämän takia on päädytty siihen, että valiokunnan koko olisi mahdollisimman pieni, 11 jäsentä ja 2 varajäsentä. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että tiedusteluvalvontavaliokuntaa koskisi muita valiokuntia tiukempi salassapitosäännöstö. Yleisestä julkisuuslähtöisyydestä poiketen pääsäännöksi tulisi, että valiokunnan asiakirjat ovat salassa pidettäviä. Asiakirjat olisivat julkisia vain siinä tapauksessa, että on ilmeistä, että tiedon antaminen niistä ei aiheuta merkittävää vahinkoa Suomen kansainvälisille suhteille tai vaarana kansainvälistä turvallisuutta. Pykälän voisi kirjoittaa myös julkisuuslähtöisesti, niin kuin yleensä, vaikka sisältö olisi sama, esimerkiksi niin, että valiokunnan asiakirjat ovat julkisia, paitsi siinä tapauksessa, että tiedon antaminen niistä saattaa aiheuttaa merkittävää vahinkoa Suomen kansainvälisille suhteille tai vaarantaa kansainvälistä turvallisuutta.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

Arvoisa puhemies! Tiedusteluvalvontavaliokunnan kokoonpanosta päättäisivät eduskuntaryhmät siten kuin muidenkin valiokuntien kokoonpanosta päätetään. Valiokunnan laajasta tiedonsaantioikeudesta johtuen ehdotetaan, että valiokunnan jäseniksi ehdolla olevista teetetäisiin laaja turvallisuusselvitys. Laaja turvallisuusselvitys voitaisiin tehdä myös valiokuntaan ehdolla olevien lähisukulaisista. Selvityksen tekisi suojelupoliisi eduskunnan puhemiehen pyynnöstä. Selvityksen tekemiseen vaadittaisiin kohteena olevan kansanedustajan ja lähiomaisen kirjallinen suostumus. Puhemiesneuvoston esityksen mukaan turvallisuusselvitys palvelisi informaationa eduskunnan tehdessä päätöstä tiedusteluvalvontavaliokuntaan valittavista kansanedustajista. ”Ehdotetussa menettelyssä on kyse ainoastaan selvityksen hankkimisesta. Menettely jättää jäsenten valinnan edelleen eduskunnan poliittisen harkinnan varaan, eikä suojelupoliisille perusteta päätösvaltaa asiassa. Saatu selvitys ei sido eduskuntaa.”

Turvallisuusselvityksen tekeminen kansanedustajista valiokuntaan valinnan yhteydessä on aikamoinen uutuus. Jossain määrin epäselvää on, minkälaista menettelyä käytännössä noudatettaisiin, minkälaiset selvityshavainnot kansanedustajasta tai lähiomaisista estäisivät pääsyn valiokuntaan — tällaisia pitäisi osata kuvitella. Kenelle annettaisiin tieto huolestuttavista havainnoista? Ei varmaan koko eduskunnalle, ehkei koko eduskuntaryhmällekään. Puhemiesneuvoston esitys on tässä kohdin niukka. Siinä todetaan vain: ”Saatuaan valiokunnan jäseneksi ehdotetusta tehdyn turvallisuusselvityksen eduskunnan puhemies keskustelelee tarvittaessa jäseneksi ehdotetun kanssa sen mahdollisesti aiheuttamista toimenpiteistä.” Minusta on outoa, ettei eduskuntaryhmän puheenjohtajalle anneta mitään roolia tässä yhteydessä, ettei häntä mainita tässä yhteydessä.

Miten turvattaisiin selvityksessä epäilyttäväksi havaittujen rekisterimerkintöjen yksityisyys? Miten varmistetaan henkilön suoja leimautumiselta, jos hän on ollut eduskuntaryhmässään julkisesti, ainakin osittain julkisesti, ehdolla valiokuntaan mutta jäsenyydelle ilmaantuukin yllättävä este: miltä hän sitten alkaa näyttää? Miten menetellään tilanteessa, jossa kansanedustajan lähiomaisesta tehty turvallisuusselvitys johtaa havaintoihin, minkä takia kansanedustaja menettää mahdollisuutensa valiokuntaan? Saako kansanedustaja tällöin tietää lähiomaisensa turvallisuusselvityksen havainnoista, ehkä yllättävistä havainnoista? Tällaisia pitäisi miettiä. Kysymykset ovat ehkä teoreettisia, mutta tällaiset tilanteet ovat mahdollisia. Näistä hankalista ongelmista huolimatta ajattelen, että turvallisuusselvityksen käyttäminen voi olla hyvä keino edistää tiedusteluvalvontavaliokunnan asianmukaista toimintakykyä. Nimittäin tieto siitä, että valiokuntaan pyrkivä joutuu käymään läpi laajan turvallisuusselvityksen, toimii todennäköisesti tehokkaana, ennalta ehkäisevänä suodattimena ja laittaa riskihenkilöt harkitsemaan kaksikin kertaa ennen kuin he ilmoittavat halustaan tiedusteluvalvontavaliokunnan jäseniksi.

17.42 Eero Heinäluoma sd: Arvoisa puhemies! Ensinnäkin se tärkeä lähtökohta, että me tarvitsemme uuden tiedustelulainsäädännön, sellaisen lainsäädännön, joka yhtä aikaa turvaa kansakunnan turvallisuuden kannalta välttämätöntä toimintaa mutta samalla suojaa kansalaisten perusoikeuksia ja yksityisyyttä. Ja jotta tällainen tasapaino turvallisuusnäkökohtien, yksityisyydensuojan ja viestinnän salaisuuden välillä voi toteutua, se ainut luotettava keino tämän tekemiseen on toimiva, tarkka ja koko tätä aluetta koskeva valvonta. Avainasemassa on siis se, miten sotilastiedustelun ja suojelupoliisin valvonta järjestetään.

Tämän ehdotuksen yhteydessä on käynyt ilmi, että suposta on tulossa uusi mahtivirasto ja supon päälliköstä virkakunnan mahtavin henkilö. Hänen pöydälleen kertyy valtaisa

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

määrä tietoa, tietoa, joka perustuu Suomesta lähtevään viestiliikenteeseen ja tietysti sitä muuta tietoa, joka supolle jo tälläkin hetkellä tulee. Suojelupoliisin päällikkö on myös oikeutettu tekemään päätöksen ulkomaantiedustelusta, ketä tiedustellaan, mitä tiedustellaan ja tietysti myös miten tiedustellaan. Tätä toimintaahan toisaalta muiden maiden toimesta sitten usein nimitetään vakoiluksi. Tiedustelu on kuitenkin tässä yhteydessä ehkä helpompi termi. Ja edelleen, supon päällikkö saisi oikeuden tehdä päätöksen, jolla ulkomaan tiedustelupalvelut saisivat toimintaoikeuksia Suomessa.

Jokainen näistä asioista vaatisi huolellisen ja tarkan keskustelun täällä eduskunnassa ja myös kunnollisen kansalaiskeskustelun, vaikkapa tämä ulkomaantiedustelu, joka tarkoittaa sitä, että Suomen kansalaisia ulkomailla voidaan tarkkailla, tutkia tai heidän teleliikennettään seurata ilman mitään erityisiä tuomioistuinpäätöksiä.

Sotilastiedustelun puolella ehdotetaan, että tiedustelun kohteet, siis mitä asioita halutaan selvittää ja mitä asioita halutaan tutkia ja vähän laveammaltikin, mihin tuo tiedustelu kohdistuu, ovat asioita, joissa täytyy painopisteiden ja perusteluiden käydä tasavallan presidentin johtamassa hallituksen ulko- ja turvallisuuspoliittisessa valiokunnassa. On siis poliittinen päätös, mitä sotilastiedustelu seuraa ja mihin painopisteitä laitetaan.

Ulkomaantiedustelun puolella vähän yllättäen tällaista poliittista käsittelyä hallituksen ulko- ja turvallisuuspoliittisessa valiokunnassa ei ole. Voi kuitenkin kysyä, onko perusteita siihen, että menettelyt ovat erilaisia sotilastiedustelun ja tämän supon tekemän tiedustelun välillä. Molemmissa kysymys on rankoista asioista, ja on selvää, että kaikkiin niihin toimiin, joita tässä tullaan sallimaan, ei tulla jokaisen ulkovallan toimesta suhtautumaan suurella kannustuksella tai positiivisuudella. Siis kyse on näiden toimien osalta myös ulkosuhteista ja näiden toimien vaikutuksesta ulkosuhteisiin.

Vakoilu on tietysti arkipäivää tämän päivän maailmassa, sitä tekevät monet valtiot. Tiedämme, että Yhdysvallat on seurannut puhelinliikennettä jopa Saksan liittokansleri Merkelin osalta ja myös muiden valtiojohtajien puhelinliikennettä on seurattu ja tietoja toimitettu eteenpäin. Tiedetään myös, että kaupallisessa mielessä on varsin tavanomaista, että varsinkin suuret maat antavat tiedustelupalveluilleen tehtäviä, joissa seurataan kaupallisia yrityksiä tai kauppaneuvotteluja ja tätä seurantaa tehdään sekä kilpailijoiden että敌人的 tai vähemmän vihollisiksi tai vastustajiksi miellettyjen valtioiden suuntaan mutta myös ystävien keskuudessa. Tiedämme, että mitä harvavaltaisempi maa, niin sitä enemmän tällaista tiedustelua esiintyy. Kun Suomi nyt lähtee tähän rinkiin mukaan, niin kyllä lähtökohdan täytyy olla, että perusteet ja tavoitteet, mitä tehdään, ovat kansanvaltaisessa kontrollissa, ja se tarkoittaa myös supoa. Pidän siis perusteltuna, että supon toiminta ulkomailla käsitellään asianmukaisella tavalla hallituksen ulko- ja turvallisuuspoliittisessa valiokunnassa.

Ja sitten tulee tämä eduskunnan valvonta. Se on välttämätöntä tehdä niin, että eduskunnassa mukana oleva kansalaisten tahto toteutuu ja että kansanedustajat edustajien kautta voivat nähdä, että tätä supon toimintaa tehdään objektiivisin, hyväksyttävin perustein. Tuo toiminta ei saa suuntautua millään tavalla poliittisesti vinoon, eikä sieltä tulevia tietoja saa millään tavalla käyttää poliittisessa tarkoituksessa hyväksi. Yhtä tärkeää on, että kansalaisten yksilönsuojaan ja laillisuuteen liittyvät näkökohdat hoidetaan asianmukaisesti. Tämä on tärkeä asia senkin takia, mitä olemme kuulleet poliisin huumetoiminnan selvittelyistä. Helsingin huumepoliisin päällikkö Aarnion rikosoikeudenkäynnithän ovat kertoneet meille hämmästyttäviä piirteitä annettujen poliisioikeuksien väärästä, ei-hyväksyttävästä ja epälaillisesta käytöksestä, asioita, jotka eivät ole tulleet normaaliseurannassa tai normaali-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

valvonnassa esille. On siis merkitystä sillä, että valvojalla on valvoja ja että sillä valvojalla on tarvittaessa pääsy kaikkeen siihen tietoon, jota valvontatehtävä edellyttää.

Suojelupoliisin valvonnasta on sinällään keskusteltu pitkään. Niin kuin täällä edellä on tuotu esille, eduskunnan valiokunnat ovat tähän eri yhteyksissä kiinnittäneet huomiota. 20 vuotta sitten ulkoasiainvaliokunta yksimielisesti on esittänyt jo silloisen supon toiminnan parlamentaarista valvontaa, ja sitten lisäksi eri kansanedustajat ja eri poliitikot eri vaiheissa viimeisen kymmenen vuoden aikana ovat tästä asiasta usein tehneet esityksiä. Tämä ehdotus supon kokonaistoimintojen valvonnasta ei siis voi tulla kenellekään lehtiä lukevalle puskista, puhumattakaan jos tutustuu asiasta eri puolueiden kansanedustajien aikaisemmin ottamiin kantoihin.

Nyt tämä asia täytyy ratkaista, koska jos tässä yhteydessä eduskunta ei pidä huolta asianmukaisesta valvonnasta, voi kysyä, milloin sitten tulee semmoinen hetki, jossa tämänkaltaiseen tiedustelu-, valvonta- ja myös vakoilutehtävään tehtävä organisaatio on kansanvaltaisessa valvonnassa.

Eduskunnan kannalta on tärkeää, että eduskunta sisällään tietää, miten eri elinten työnjako kulkee ja mikä on se eduskunnan valiokunta, joka on ensisijaisessa vastuussa. Siksi tämä asia on työjärjestyksellä ratkaistava asia — työjärjestyshän luettelee tiedusteluvaliokunnan tehtävät. Ja toisaalta valiokunnan tiedonsaanti on kytketty näihin tehtäviin. Tehtäviänsä hoitaessaan valiokunta on oikeutettu tähän eriteltyyn tiedonsaantiin. Joten työjärjestys on se asia, jossa kanta otetaan.

Olisi ollut suotavaa, että tämä olisi valmisteltu lavealta pohjalta niin, että meillä olisi normaaliin tapaan yksimielinen ehdotus keskustelujen jälkeen. Nyt tämä työ siirtyy eduskunnan valiokunnille, ja on selvää, että valiokunnat joutuvat käyttämään tähän aika lailla aikaa, jotta syntyy yhteinen käsitys siitä, miten supon valvonta halutaan tehdä ja miten se tehdään niin, että mitään epäilystä siitä, että jossain piiloteltaisiin jotain tai salattaisiin jotain, ei jää jäljelle.

On siis katsottava kaikkien valiokuntien suuntaan, ja tietysti välttämätöntä on, että valiokunnat tätä työtä tehdessään pystyvät keskinäiseen yhteistoimintaan niin, että nämä lakisäädösten eri osat — siviili-, sotilastiedustelu, eduskunnan työjärjestys ja perustuslain muutos — kulkevat samansuuntaisesti. Se siis vaatii eduskunnaltakin omaa työtä.

Sitten muutama sana tästä turvallisuus selvityksestä. Pitäisin perusteltuna, että valiokunnat edellyttäisivät kansainvälistä vertailua siitä, onko muiden maiden parlamenteissa, joilla on vastaavat oikeudet, käytössä tällainen valvottavan organisaation, turvallisuuspoliisin, tekemä selvitys kansanedustajista ehtona sille, että valvontaa voi tehdä. Se on mielestäni poikkeuksellinen ja valtiosääntöoikeudellisesti mielenkiintoinen tilanne: kansa valitsee eduskunnan, jolla on korkein valta Suomessa, sen jälkeen tulee sitten vielä yksi organisaatio, joka ryhtyy tutkimaan, voiko kansan valitsemalla valtakirjalla tehdä sitä tehtävää, jonka eduskunta osoittaa.

Vaikka tämä lausunto ei ole luonteeltaan päätös, niin se on kuitenkin erittäin merkittävä. Kun turvallisuus selvityksestä on puhuttu, on jäänyt selvittämättä ainakin toistaiseksi julkisessa keskustelussa, mikä on laaja turvallisuus selvitys. Pitäisin perusteltuna, että tämä myös käytäisiin lävitse ja lisäksi se, onko henkilöllä oikeus tutustua tähän selvitykseen, voiko hän lausua siitä itse jotain vai onko se selvitys luonteeltaan niin salainen, että henkilöllä itsellään ei ole siihen mitään sanottavaa.

Ja sitten tähän kysymykseen salaisuusmääräyksistä ja vaitiolosta: Kun sanotaan, että tarkoituksena ei ole muuttaa nykytilaa, jään kysymään, miksi tästä asiasta halutaan ottaa py-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

käliä eduskunnan työjärjestykseen. Eduskunnan työjärjestyshän on lain tasoinen määräys. Tällä hetkellä nimittäin meillä on jo tilanteita, joissa voi sanoa, että salailu on kansanvallan toiminnan kannalta liiankin pitkälle menevää. Otan vain sen esimerkin, että eduskunnan valiokunta, vaikkapa suuri valiokunta, joutuu ottamaan kantaa asioihin koko eduskunnan puolesta, esimerkkinä vaikkapa tämä Kreikan kolmas tukipaketti, ja sitten lähtökohtana on, että se, mitä hallitus kertoo valiokunnalle, todetaan salaiseksi tai siihen tulee vaiteliaisuusmääräys ja sen jälkeen siitä ei saisi keskustella edes oman eduskuntaryhmänsä sisällä ja vaaditaan, että kansanedustajan valiokunnassa pitää hyväksyä satojen miljoonien eurojen verovarojen käyttö — huonossa tapauksessa, jos nämä tukipaketit realisoituvat — ja hänen pitäisi tehdä se niin, että hän ei saa keskustella edes siitä, mitä käsityksiä tästä asiasta on oman eduskuntaryhmän sisällä. Onhan se aika kohtuuton tilanne, ja näitä tapauksia ei ole vain yksi vaan useampi. Kyllä lähtökohdan täytyisi olla — toisin kuin tässä kokonaisuudessa nyt esitetään — että kansanedustajalla on vaiteliaisuuspyynnön sisällä mahdollisuus keskustella asiasta eduskunnan sisällä niiden tahojen kanssa, joille tämä asia joka tapauksessa kuuluu. Selväähän on, että näistä päätöksistä vastuun kantaa laveampi joukko kuin yksittäiset valiokunnan jäsenet. Siitä kantaa vastuun koko eduskuntaryhmä, koko se puolue, joka tällaisia tukipaketteja on ollut hyväksymässä, jos jotain sattuisi käymään.

Tämä olisi aiheellista selvittää. Kukaan ei tähän mennessä tämän keskustelun aikana ole lausunut, miten tämä asia tällä hetkellä absoluuttisen varmasti on. Täällä on käytetty puheenvuoroja, että vaiteliaisuuspyyntö ei kuulu salaisuusmääräysten piiriin, että siitä ei tulisi rankaisuja, mutta toisenlaisiakin puheenvuoroja on: on myös niitä tulkintoja, että jos rikot vaiteliaisuuspyyntöä, niin olet rikoslain rankaisumääräysten keskuudessa. Ja kun näin on, niin eduskunnan työn kannalta tämä olisi asia, joka vaatisi asiallisen selvittämisen ja sen pohtimisen, miten tämän asian pitäisi olla, jotta kansanvalta voi toimia, jotta äänestäjillä on oikeus siihen tietoon, jota he tarvitsevat oman päätöksentekonsa pohjaksi, jotta myös toimittajilla on mahdollisuus tehdä oma työnsä.

Tässä valittu valmistelutapa, jossa vakuutetaan, että mikään ei muutu, ja pannaan rikoslakipykälä työjärjestykseen, on aika arveluttava. En tämän keskustelun jälkeen vieläkään voi antaa kollegalle varmaa ohjetta, miten hänen pitää toimia vaiteliaisuusmääräyksen satutuessa kohdalle. Jos en sitä itse entisenä puhemiehenä pysty antamaan, niin että voisin luottaa, että se on varmasti oikea neuvo, jään kysymään, kuinka moni muu kansanedustaja voi varmasti sanoa, miten tämä asia on. Ja jos sitten epäselvyydestä seuraa sakkoja tai vankeutta, niin on se kohtuullisen kova rangaistus epäselvyydestä.

17.55 Jyrki Kasvi vihr: Arvoisa puhemies! On valitettavaa, että tämä eduskunnan työjärjestyksen muutos on jo nyt täällä eduskunnassa. Emmehän me edes vielä tiedä, mitä muutoksia eduskunta tekee hallituksen esitykseen laiksi tiedusteluvalvonnasta. Parempi ajankohta olisi ollut siinä vaiheessa, kun tiedustelulait on hyväksytty mutta eivät ole vielä tulleet voimaan. Silloin useampi edustaja olisi jo ehtinyt perehtyä valiokunnissa tiedustelulakeihin, mikä olisi todennäköisesti säästänyt meidät tältä työjärjestyksen ympärillä kuplivalta loiskiehunnalta. Silloin eduskuntaryhmät olisivat ehtineet rauhassa yhdessä ajan kanssa työstää tiedusteluvalvontavalioikunnan eduskunnan työjärjestykseltä edellyttämät muutokset.

Mistä siis on kyse? Laki tiedusteluvalvonnasta velvoittaa eduskunnan perustamaan tiedusteluvalvontavalioikunnan, jonka tehtävänä on valvoa kaikkea suomalaista tiedustelutoimintaa. Siis kaikkea. Valiokunnalle on tarkoituksella jätetty valta itse päättää, miten se val-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

vontansa kohdistaa. Tämä on ehdottomasti tiedusteluvalvontavaliokunnan vahvuus, ei heikkous. Tämä on tärkeää esimerkiksi tietoliikennetiedustelussa, jossa käytännön kytkennät tietoliikenneverkkoihin toteuttaa Suomen Erillisverkot Oy, ei suojelupoliisi eikä Pääesikunnan tiedusteluosasto. Joka tapauksessa tiedusteluvalvontavaliokunta valvoo tiedustelutoimintaa, myös suojelupoliisin tiedustelutoimintaa perusteellisemmin ja syvemmin kuin mitään viranomaista on aiemmin eduskunnassa valvottu.

Ongelmaksi näyttävät kuitenkin muodostuneen suojelupoliisille edelleen jäävät poliisi-tehtävät. Vaikka suojelupoliisi on jatkossa suurelta tai jopa suurimmalta osin eri supo kuin ennen, koska se menettää suurimman osan poliisivaltuuksistaan ja saa uudet laajat tiedusteluvaltuudet ja lisää henkilökuntaa, niin sille jää edelleen joitakin poliisitehtäviä, kuten turvallisuusselvitysten laatiminen. Ne eivät kuitenkaan ole tiedustelutoimintaa, ja tiedusteluvalvontavaliokunnan valtuudet tulevat laista tiedusteluvalvonnasta ja koskevat tiedustelutoimintaa. Minä en ainakaan osaa lukea kyseisen lain 1 luvun 2 §:ää ja 2 lukua ja niiden perusteluja muuten kuin näin. Eduskunnan työjärjestys ei voi mennä lain edelle. Kunhan nyt vain ensin tiedettäisiin, mikä se laki sitten loppujen lopuksi on. Ehkä tiedusteluvalvontavaliokunnan tehtävää ja nimeä tosiaan päätetään eduskunnassa muuttaa, sekin on mahdollista.

Arvoisa puhemies! Poliisitoimen, myös suojelupoliisille jäävien poliisitehtävien, parlamentaarinen valvonta kuuluu hallintovaliokunnalle. Sillä ei kuitenkaan tunnetusti ole samanlaisia tiedonsaantioikeuksia kuin tiedusteluvalvontavaliokunnalle ollaan antamassa, eivätkä eduskunnan valiokunnat muutenkaan ole tavanneet kovin syvällisesti paneutua valvomiensa viranomaisten toimintaan. Työ suojelupoliisille jäävien poliisitehtävien valvonnasta kannattaakin mielestäni kohdistaa nimenomaan hallintovaliokunnan toimivaltuuksien parantamiseen osana kaiken poliisitoiminnan valvontaa, etenkin, mitä tulee salaisen pakkokeinojen käyttöön. Niiden sisäinen valvonta on poliisissa tunnetusti pettänyt pahasti, ja ne vaativat kipeästi aktiivista parlamentaarista valvontaa kahvittelun asemasta.

Arvoisa puhemies! Tiedusteluvalvontavaliokunnan jäsenille tehtävä laaja turvallisuusselvitys on herättänyt kysymyksen siitä, voisiko turvallisuusselvityksen tekevä suojelupoliisi estää itselleen epämieluisan henkilön pääsyn valiokunnan jäseneksi. Ajatus voi tuntua kaukaa haetulta, mutta jo pelkkä epäily voi riittää vaarantamaan luottamuksen suojelupoliisiin. Siksi voisi olla perusteltua kirjata tiedusteluvaltuutetun tehtäviin näiden tiedusteluvalvontavaliokunnan jäsenten turvallisuusselvitysten tarkastaminen.

Arvoisa puhemies! Mitä tulee eduskunnan työjärjestykseen esitettyihin salassapitovelvollisuuden täsmennyksiin, niin myös ne olisivat mielestäni edellyttäneet keskustelua eduskuntaryhmien kesken, etenkin kun nämä työjärjestyksen salassapitopykälät informatiivisina on venytetty koskemaan myös muita valiokuntia kuin tiedusteluvalvontavaliokuntaa, jonka vuoksi työjärjestys ylipäätään avattiin. Mikä ikävintä, muutokset vietiin äänestämällä läpi, yksi jopa puheenjohtajan äänellä äänten mentyä tasan. Jos jonkin, niin eduskunnan työjärjestyksen, takana pitäisi olla mahdollisimman laaja tuki ja luottamus, ei 8—8-äänestystulos. Olen varma, että pienellä istumisella tästäkin olisi ollut mahdollista löytää muotoilut, joista ei olisi tarvinnut äänestää puhemiesneuvostossa, eikä täällä salissa olisi tänään tarvinnut väitellä siitä, mitä ”vaiteliaisuus” Nykysuomen sanakirjassa tarkoittaa. Mitään kiirettähän ei olisi ollut, koska tiedustelulakien voimaantuloon on vielä aikaa. Me emme tarvitse näitä muutoksia vielä. Esimerkiksi ”kansallisen turvallisuuden vaarantuminen” on salassapidon perusteena niin epämääräinen käsite, että sen tulkinnasta voi jatkossa syntyä ristiriitoja, jos sitä ei ole määritelty tarkkaan tai täsmennetty esimerkiksi ”merkittä-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

vällä kansallisella turvallisuudella”. Pahimmassa tapauksessa kansanedustajaa voidaan sen avulla yrittää painostaa vaikenemaan. Tässä ajassa ajatus kansanedustajan painostamisesta voi tuntua kaukaiselta, mutta nimenomaan eduskunnan työjärjestyksen on toimittava myös toisenlaisina aikoina. Niitä toisenlaisia aikoja on ollut Suomen historiassa aiemmin, ja niitä voi tulla vastaan myös tulevaisuudessa.

18.01 Kari Tolvanen kok: Arvoisa rouva puhemies! Edustaja Kasvi käytti tuossa äsken loistavan puheenvuoron tiedusteluvalvontavaliokunnan tehtävistä ja mahdollisuudesta saada tietoa ja sen toiminnasta sekä myös totesi osuvasti, että ei tällä eduskunnan työjärjestyksellä voi mennä tämän lain ohi, joka käsittelee tiedustelutoiminnan valvontaa. Eli näinhän se nimenomaan on, ja se on hienoa, että näitä asioita käsitellään nyt valiokunnissa, ja uskon kyllä, että näistäkin joku ratkaisu löytyy. Eivät nämä nyt niin elämää suurempia asioita kuitenkaan ole, mitä tässä on käsitelty.

Mutta ihan lyhyesti tästä tiedusteluvalvontavaliokunnasta. Täällähän todetaan, että ”tiedustelutoiminnan parlamentaarisen valvonnan ydintehtävä on valvoa, että tiedustelutoiminta on hyväksyttävää ja suhteellista”. Lisäksi todetaan: ”Valiokunnan tehtävä olisi valvoa tiedustelutoiminnan asianmukaisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta. Valvontaan kuuluisi myös tiedustelutoiminnan painopisteiden seuranta ja arviointi.” Ja: ”Valiokunnan toimiala kattaisi periaatteessa kaikki toimet, jotka ovat tarpeen tämän tehtävän asianmukaiseksi suorittamiseksi.” Kun siihen vielä lisää tämän tiedusteluvaltuutetun, joka on virkamies, puolueeton virkamies, riippumaton virkamies, joka pystyy tekemään aikamoisia temppuja — hän pystyy muun muassa tekemään yllätystarkastuksia suojelupoliisiin, hän pystyy saamaan kaikki suojelupoliisin asiakirjat käyttöönsä, hän pystyy olemaan Helsingin käräjäoikeuden salaisessa istunnossa, kun suojelupoliisi hakee valtuuksia esimerkiksi telekuunteluun tai johonkin muuhun salaiseen pakkokeinoon — ja kun tämä valiokunta ja tämä valtuutettu tekevät tiiviisti yhteistyötä, niin meidän olemme luomassa tähän systeemin, joka on todistettusti länsimaiden, EU:n, ehkä jopa maailman tehokkain valvontasysteemi ja kattavin.

Nimittäin, niin kuin täällä eduskunnassa on ollut puhetta, nyt jo kolme valiokuntaa valvoo suojelupoliisia. Sen lisäksi tosiaan näitä uusia tulee, tämä tiedusteluvaltuutettu, ja Helsingin käräjäoikeus valvoo suojelupoliisia niissä pakkokeinoissa, joihin pitää lupa hakea käräjäoikeudelta. Sen lisäksi on ulkoisia valvojia, tällä hetkellä tietosuojavaltuutettu, tasavarovaltuutettu, yhdenvertaisuusvaltuutettu, jotka valvovat suojelupoliisia. Nämäkin jäävät valvomaan. Sisäministeriö valvoo suojelupoliisia. Sen lisäksi siellä on sisäistä laillisuusvalvontaa suojelupoliisissa, ja ennen kaikkea... On ikäviä tapauksia, yksittäistapauksia, mutta kyllä minä ja varmaan tämä sali muutenkin luotamme suomalaisen virkamiehen lähtökohtaisesti. Suomalaiset virkamiehet ovat rehellistä porukkaa ja he koettavat viimeiseen asti noudattaa tätä lainsäädäntöä, jota täällä säädetään. Ja jos siellä joku on, joka ei noudata, vakuutan, että tällä valvontakoneistolla ja -mekanismilla jää aivan varmaan kiinni, aivan varmaan jää kiinni tällä menetelmällä ja tällä mekanismilla.

Elikkä me olemme luomassa EU:n, länsimaiden kattavinta valvontaa suojelupoliisille ja tehokkainta valvontaa. Voi olla, että se on jopa maailman kattavin ja tehokkain. Suojelupoliisiin nimittäin nyt jo kuulemma kerran viikossa menee joku laillisuusvalvoja tekemään tarkastuksen, ja se on ihan perusteltua. Jatkossakin on perusteltua, kun näin laajat valtuudet on, että valvontaa on, mutta kun tämä valvonta on nyt näin laaja-alaista, on näin paljon näitä valvojia, niin tulee ihan oikeasti mieleen, että pikkuhiljaa siellä alkaa olla ruuhkaa, eli pitääkö jakaa jo vuoronumeroita siinä supon ovella, kuka tulee tänään valvomaan. Tietysti

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

tämä asia nyt on kärjistetty, mutta mietitään tätä valvontaa laajemmin. Tätä pitäisi vähän miettiä, kun se on sisäistä, ulkoista, on etukäteistä, reaaliaikaista, jälkijätöistä, on laillisuusvalvontaa, parlamentaarista valvontaa, että kaipaisiko jotenkin vähän kasaan tätä hommaa. Me tarvitsemme laillisuusvalvontaa, me tarvitsemme parlamentaarista valvontaa ja niiden pitää toimia kitkattomasti yhdessä, eli ainakin niiden kanssa pitää keskustella, kun meillä on — jäi mainitsematta — oikeusasiamies, oikeuskansleri, jotka ovat ainakin minun mielestäni erittäin luotettavia henkilöitä, jotka suorittavat tätä valvontaa.

Kyllä meidän pitää, kun saadaan tämä valiokuntiin, antaa valiokuntien nyt tehdä rauhasa tämä työ, mikä heille kuuluu. Sen jälkeen on kyllä syytä käydä keskustelua näiden korkeiden laillisuusvalvontaviranomaisten kanssa, miten me yhteensovitamme tämän laillisuusvalvonnan ja tämän parlamentaarisen valvonnan. Niitä kaikkia tarvitaan yhdessä. Kuten sanoin, tätä pitää koordinoita ja se pitää myös sinne käytännön tasolle saada sellaiseen muotoon, että se on tehokasta. Mutta myös täytyy sanoa, että henkilökunnan pitää olla tässä mukana, heidänkin pitää mieltää se ja hyväksyä se sellaiseksi motivoivaksi toiminnaksi eikä työntekijää polkevaksi toiminnaksi. Se on tärkeää, myydä oikealla tavalla tämä kaikki valvonta.

Mutta kuten alkuun sanoin, arvoisa rouva puhemies, niin kyllä minä uskon, että tämäkin asia nyt täällä saadaan selvitettyä. Täällä on pahempiakin asioita ollut kyllä käsittelyssä ja varmaan on jatkossakin, mutta eiköhän tämäkin selviä.

Puhemies Paula Risikko: Mennään puhelistaa vielä jonkin aikaa, edustaja Paatero. [Vastauspuheenvuoropyyntö] — Mennään jonkin aikaa näitä puheenvuoroja, että eri puolueet saavat äänen kuuluville, ja sen jälkeen sitten debatti.

18.07 Sirpa Paatero sd: Arvoisa rouva puhemies! Viime viikolla keskusteltiin tämän neljäosaisen paketin kolmesta osasta, ja tänään on täällä tämä yksi osa, joka on hyvin olennainen ja lainsäädännön tasoinen, vaikka onkin eduskunnan työjärjestys nimeltään. Näitten varsinaisten kahden tiedustelulain ja laillisuusvalvonnan lisäksi tässä siis tulisi parlamentaarista valvontaa varten eduskuntaan valiokunta, johonka esitetään 11:tä edustajaa.

Äsken oli lyhyt keskustelu siitä, pitäisikö siellä olla määritelmässä jotenkin löysemmin, kuinka monta puoluetta tai kaikki puolueet. Tähän ei kyllä varmaankaan ihan niin kannata suhtautua, sillä meillä on kokemusta näin viime vuosiltakin, että tässä tulee uusia puolueita ja pilkkoutuu puolueita ja muuta kesken eduskuntakauden, jolloinka oltaisiin tilanteessa, että sen valiokunnan koko olisi noin 8—20 henkilön välillä, ja siihen ei varmaankaan ole mitenkään tarkoituksenmukaista siirtyä. Mieluummin itse olin ajatellut jossain kohden, että se ryhmä olisi varsin pieni, siitä syystä että tiedon käsittely ja erityisesti salaisen tiedon käsittely olisi mahdollisimman pienessä porukassa ja toisaalta ne keskustelut voitaisiin käydä. Mutta esitys 11:stä on erittäin perusteltu.

Sitten näitten turvallisuusselvitysten osalta: Kyllä tämä jonkun verran jopa kuulostaa hassulle, että ne turvallisuusselvitykset tekee se viranomainen, jota itse asiassa tämä valiokunta tulee valvomaan. Mielestäni siinä on monia kysymysmerkkejä sitten, jotka esimerkiksi edustaja Kantola äsken nosti esille, että mitenkä sitten leviää tai leviääkö tämä tieto henkilöstä itsestään, joka on ehdolla valiokuntaan, tai hänen perheestään. Ja tässä kohtaa voidaan tietysti myöskin arvioida sitten, mikä on se lähiomainen ja lähiympäristö, ja jos heillekin kaikille tulee laaja turvallisuusselvitys, kuinka monta ihmistä se oikeasti koskee. [Välihuuto] — Meillä on säätiölaissa varsin laajat määritelmät, joista on täällä meillä yh-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

teistä kokemusta, ja voi olla, että tippuu aika paljon porukkaa pois tästä eduskuntasalista, jos tällä määrittelyllä lähdetään katsomaan.

No sitten tähän parlamentaariseen valvontaan vielä: Äsken sanoin erheellisesti, että on kolme valiokuntaa varsinaisesti valvomassa supoa ja tätä toimintaa. On perustuslakivaliokunta, hallintovaliokunta, ulkoasiainvaliokunta mutta myöskin osin puolustusvaliokunta, eliikkä neljä valiokuntaa käytännössä. Mutta tämänhetkinen valvonnan taso on ihan toista, koska toiminta on tällä hetkellä toisenlainen ja hyvin erityyppinen. Mutta myöskin kyllä se on enemmän tämmöistä yleistä informaation saamista ja vastauksia kysymyksiin, mitä näissä valiokunnissa, joista olen itse saanut useammassa olla jo useamman vuoden, on tähän mennessä ainakin supon osalta tehty.

Sitten tähän prosessiin:

Tässä luottamus parlamentarismiin ja parlamentaariseen päätöksentekoon ja parlamentarismien kunnioittamiseen sai mielestäni, ainakin omasta näkemyksestäni kolahduksen siinä kohtaa kun tätä työjärjestystä ei pystytty yksimielisenä käsittelemään ja tuomaan tänne saliin. Edustaja Kasvi äsken totesi, että tällä ei olisi ollut mikään kiire, ja se on myöskin minun kysymykseni: eikö tähän olisi kannattanut jo tässä vaiheessa ottaa malttia ja aikaa pohdita nämä muutamat kysymykset uudelleen, jotka siellä puhemiesneuvoston käsittelyssä jäivät kesken tai tulivat äänestystuloksena?

Ensimmäinen niistä oli tämä vakava turvallisuusuhka. Eliikkä olisimme halunneet, että olisi erityisesti painotettu, että kyse ei ole mistä tahansa uhkasta tai semmoisesta asiasta vaan että se on vakava uhka, jotenka määritelmä olisi hieman rajatumpi.

Toinen on sitten tämä salassapitovelvollisuus kontra vaitiolovelvollisuus. Ymmärrän hyvin — ja sen takiahan täällä on 43 b §, jossa säädetään erityisesti tämän tulevan valiokunnan osalta — että ne tiedot ovat salaisia ja niihin liittyy sitten myöskin tämä rikosoikeudellinen vastuu. Mutta en oikeasti mitenkään pystynyt ajattelemaan, kun näistä tiedustelutoiminnan lausunnoista myöskin olen saanut olla mukana keskustelemassa ja siitä lausumassa, että tähän tulisi jotenkin semmoinen pykälä — 43 c § — jossa kaikki valiokunnat yhtäkkiä altistetaan tälle samalla tavalla tulkittavalle, niin että vaitiolovelvollisuus voidaan tulkita samaksi kuin salassapitovelvollisuus. Tätä ei mielestäni ollut silloin aikaisemmin tässä tai minä en ole ainakaan niin ymmärtänyt enkä lukenut, ja sen takia esitimme, että tämä kohta olisi tässä kohden jätetty pois ja olisi jätetty se niin kuin tälläkin hetkellä, että vaitiolovelvollisuus koskee sitä, mistä valiokunta keskenään päättää, että tämä asia pidetään vaitiolovelvollisuuden piirissä, ja salassapitovelvollisuus koskee sitä, mikä tulee yleensä niillä punaisilla leimoilla sinne valiokuntaan jo etukäteen. Minun mielestäni nämä ovat tähän mennessä olleet eri asioita, ja nyt tuntuu, että tässä pykälässä nämä halutaan laittaa samalle viivalle. Siinä kohtaa se rikosoikeudellinen vastuu ei jotenkin kuulu eduskunnan tehtäviin. Meillä on ihan erikseen toiset prosessit poliisien puolelta, jotka sitten tätä puolta vievät eteenpäin.

Kaikesta huolimatta siis joka tapauksessa tämä valiokunta tarvitaan. Sitten tämä kolmas asia, mistä siellä äänestettiin, oli tämä supon valvonta, johon täällä on jo illan aikana tullut monia hyviä perusteita. Jos yhdellä lauseella sen toteaa, niin siinä kohtaa kun valvotaan sitä tiedon saantia, miksipä ei valvottaisi tiedon käyttöä eliikkä mitä sillä tiedolla tekee. On sitten toinen kysymys, että kun supon rooli nyt näin valtavasti muuttuu, jos tulevaisuudessa — mikä voisi olla tarpeen — muutettaisiin supolta tämä varsinainen toimintaosuus huomattavasti nykyistä vähemmälle. Mutta nyt sinne yhä edelleenkin jää tätä varsin paljon. Sitten toisena näkemyksenä: Kun siellä kuitenkin valta keskittyy supon johdolle niin mer-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

kittävästi, siis lähinnä yhdelle ihmiselle, tälläkin perusteella tätä yhtä ihmistä valvottaisiin. Meillä on luotettavat virkamiehet, ja tietenkin halutaan, että kaikki aina toimivat luotettavasti ja parhain päin, mutta meillä voi tulla erilaisia aikoja myöskin Suomessa — ja jos katsoo historiaa taaksepäin, niin on ollut erilaisia aikoja — jolloinkaan ei ole välttämättä ihan reilua se toiminta, mitä tiedustelussa saaduilla tiedoilla on tehty tai tulevaisuudessa on mahdollisuus tehdä, jos niitä halutaan käyttää väärin.

Näihin kysymyksiin on mielestäni tänä iltana otettu kantaa niin, että puhutaan, oliko joku toimeksiantoon sisällytettyä ja joku toimeksiantoon ei-sisällytettyä, mutta toivoisin, että hallituspuolueiden edustajat täällä nyt pystyisivät kertomaan, mitkä ovat ne asialliset perusteet, minkä takia sitä supoa ei voitaisi kokonaisuudessaan valvoa, tai mikä on se asiallinen peruste siihen, että tähän 43 c §:ään pitää lisätä kaikkia valiokuntia koskevaksi tämä rikosoikeudellinen vastuu vaitiolovelvollisuuden piirissä olevista asioista. Tätä toivoisin, koska sitten minun olisi hieman helpompi tätä ymmärtää, koska nyt ymmärrän vain, että kritisoidaan prosessia, mutta jos tähän olisi jotkut perusteet, niin voitaisiin keskustella niistä perusteista. Mielestäni meillä on perusteet, miksi nämä muutokset olisi tarvinnut tehdä.

18.16 Hannu Hoskonen kesk: Arvoisa rouva puhemies! Olen hieman hämmentyneenä seurannut tätä keskustelua ja omalta osaltani totean vain muutamia asioita.

Ensinnäkin tämä tiedustelulainsäädännön valmistelu eduskunnan toimesta on ollut hyvin kattavaa ja parlamentaarisella pohjalla. Tässä yhteydessä on hyvä kiittää edustaja Tapani Töllin johtamaa parlamentaarista seurantaryhmää siitä, miten hyvää työtä se on tehnyt ja saavuttanut meidän kaikkien luottamuksen. On syytä muistaa, että ei tässä olla hypäämässä lentokoneesta ilman laskuvarjoa, vaikka joistakin puheenvuoroista hieman voisi päätellä niin, että ollaan menossa täysin hakoteille.

Ensinnäkin tämä valmistelu on ollut, niin kuin sanoin, kattavaa ja perusteellista. Tarve tälle lainsäädännölle on huutava. Onhan se täysin käsittämätön tilanne, että ympäröivä turvallisuusmaailma on muuttunut todella todella huonoon suuntaan viimeisten vuosien aikana, eikä kukaan suomalainen eikä kukaan tässä talossa pysty sanomaan, että tätä lakia ei tarvita. Aivan varmasti tarvitaan.

On se kummallista, että Suomen tietoverkoissa tällä hetkellä melskaavat vieraiden valtioiden tiedustelua harjoittavat ihmiset nykyaikaisilla välineillä, joita on valtavasti. Niitä on niin paljon, että me emme edes sitä taida tietää. Esimerkiksi täällä kaupungissa liikkuu sellaistaakin porukkaa, jonka pääasiallinen tehtävä on vakoilla, mitä tässä maassa tapahtuu — millä nimikkeillä tai missä tehtävissä, sitä ne henkilöt tietenkään eivät kerro. Mutta meidän on syytä tietää, että niitä varmasti on yhä enemmän. Tämä on kansainvälisestä lehdistöstä ollut luettavissa jo pitkään, ja kaikki sen tietävät. Olisi hyvä, että tässäkin salissa se tiedettäisiin vähän syvällisemmin, koska tämä tiedustelulaki tarvitaan ja siihen sellaiset pykälät, että meillä on nykyaikaiset välineet.

Meillä on tietoteknistä osaamista, laitetekniikkaa, huippuosaajia maa täynnä. Siitä olkaamme kiitollisia vaikka Nokian puhelinteollisuudelle ja siihen liittyvälle ohjelmistotekniikalle ja vaikka mille. Meillä on yliopistoja ja meillä on teknisiä korkeakouluja ja vaikka mitä oppilaitoksia. Meillä on jo lapsesta asti tietokoneen kanssa pelanneita, sano taanko nörttejä, jotka varmasti tämän tietokonetekniikan osaavat. Siksi meidän tulee laatia lainsäädäntö, että tämä verkoissa tapahtuva tiedustelu saadaan myös suomalaisten viranomaisten haltuun, niin että me tiedämme ja voimme olla turvassa siitä, että esimerkiksi ter-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

roristit, jotka hautovat Suomeen terrori-iskua, jäävät todennäköisesti kiinni jo ennen kuin mitään pahaa kerkiää tapahtua.

Onko siinä tilanteessa sitten ihmisillä mitään oikeuksia, jos jotakin pahaa tapahtuu ja räjäytetään joku pommi ja ihmisiä kuolee? Kyllä se on kaikista törkein teko mitä olla voi, ja sellaisiin pitää pystyä etukäteen tarttumaan. Joka ainut tilanne, mikä pystytään estämään uudella lainsäädännöllä, osoittaa sen, että tätä lakia varmasti tarvitaan ja hyvin kiireellä.

Toivonkin, arvoisat edustajakollegat, että lopetetaan turhanaikainen jaanaaminen siitä, onko joku salassapitovelvollisuus, missä se tarkka raja kulkee. Tärkeää on tietää, niin kuin edustaja Tolvanen aivan oikein totesi, ne punaisella leimalla salassa pidettävät paperit. Ne ovat todella salassa pidettäviä, ja nehan ovat rikoslaissa jo tänä päivänä. Joka vuotaa sellaisen tiedon ja jos sattuu jäämään kiinni, niin se on sitten käräjäoikeuden kautta.

Kyllä minä tiedän, edustaja Lindtman: teillä on 28 000 duubiota, minkä tautta voisi vielä pikkusen epäillä jotain, sitä sun tätä. Mutta tärkeä, iso juttuhan siinä on se, että ymmärrämme, mistä tässä on kysymys. Kun tällainen paksu lakipaketti tulee tähän taloon, niin totta kai siellä on vielä jotakin pikkusen viilattavaa. Ei niin täydellistä ihmistä ole, että sellaisen paperin kirjoittaisi, joka olisi täysin moitteeton, mutta nythän se on tässä talossa valiokunnissa käsiteltävänä. Käsitellään sitä siellä ja viilataan ja kiilloitetaan ja hinkataan niin, että siitä tulee maailman paras. Tämän kun muistamme, niin olemme aika paljon enemmän ymmärtäneet asiasta kuin noin viisi minuuttia sitten.

Mitä tulee tähän nyt käsillä olevaan työjärjestyksen muuttamiseen, niin tämänhän koskee vain tällaisia menettelytapahommia, että tulee uusi tiedusteluvalvontavaliokunta, joka saa sitten tässä lainsäädännössä, jota nyt tässä talossa käsitellään — tiedustelutoiminnan valvontaa koskeva laki, siellähän se lukee — riittävät instrumentit ja toimivaltuudet toimia, että se pystyy tehtävästään suoriutumaan.

Kun tiedusteluvaltuutettu tekee hyvää yhteistyötä tämän valiokunnan kanssa ja tiedusteluvaltuutetulla on, kuten äsken kuulimme, valtavan isot valtaoikeudet vaikkapa mennä seuraamaan niitä oikeudenkäyntejä, joissa sitten käräjäoikeus antaa luvan sen tiedustelun oikeaan suorittamiseen jotakin mahdollista uhkaa vastaan, niin sekin on valvottua. Ei ole olemassa mitään tilannetta, että joku saa melskata kuin sika vatukossa ja sen jälkeen katsoo, että hups, miten tässä näin kävi. Toivoisin, että tähän suhtaudutaan suurella vakavuudella. [Eero Heinäluoma: Aarnion tapaus!] — Kaikki tapaukset pitää selvittää. En nyt yksittäisiä tapauksia lähde selvittämään, miten ne tulee selvittää. Mutta yleensä, niin kuin edustaja Tolvanen sanoi, kun joku toimii lakeja vastaan, hyvin suurella todennäköisyydellä jää kiinni ja saa siitä sitten tuomioistuimessa rangaistuksen, viimeistään korkeimman oikeuden käsittelyssä. Sen jälkeen sitten siellä paperin alareunassahan lukee, että tähän kaikki tyytykööt. Siihen ei enää vastauspuheenvuoron pyytäminen sen jälkeen auta, vaan muistaa seuraavan kerran lakia rikkoessaan, että kannattaa pysyä kaidalla tiellä. Se on pitkässä juoksussa osoittautunut kuitenkin ainoaksi oikeaksi menettelytavaksi.

Lopuksi, arvoisa puhemies, vielä kaksi asiaa: Tämä tiedustelulain käsittely mielestäni osoittaa sen, että olemme jääneet muusta maailmasta jälkeen. Meillähän näitä lakeja ei vielä ole. Emme me voi jäädä saarekkeeksi Euroopassa emmekä maailmassa. Onhan se kummallinen tilanne, kun muuan lehti kirjoitti, että tämän maan tietoverkoissa melskaavat vieraiden valtioiden tiedustelijat mitä moninaisimmilla välineillä, mitä moderneimmilla tekniikoilla. Meillä ei sellaisia ole. Meidän tiedustelijoidemme pitää kysellä naapureilta, että oletteko te nyt kuulleet, onko meillä tapahtumassa jotakin ikävää, onko joku virittämässä pommia tai jotain muuta.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

Täällä me vain kiistelemme keskenämme, onko joku kuin-sana tai kun-sana oikeassa paikassa. Hei haloo, herättää hyvät kollegat! Kyllä minä ymmärrän: kun valtava määrä papereita on, niin siellä on pieniä virheitä. Täydellisten ihmisten joukko kun on kovin lyhyt, en ole vielä kovin montaa niistä löytänyt. Yhden aikanaan luulin löytäneeni, mutta niin se tunnusti, että hän ei ole, elikkä häntäkään ei ole. Turhaa tässä on mitään pelätä, mennään eteenpäin, tehdään hyvä laki ja varmistetaan tällä lailla se, että suomalaisten ihmisten on turvallista nukkua kotona ja käydä kesätorilla kahvilla eikä tarvitse pelätä, että joku on siellä tekemässä virityksiä, joita sitten poliisit aikanaan selvittelevät ja joista oikeusistuimet jakavat tuomioita ja ehkä sitten ikävissä tapauksissa joku vielä menettää henkensä.

On muistettava tämä tehtävä ja lopetettava turha jaanaaminen. Ehkä se olisi semmoinen suuri viisauden idea tässä kohtaa, kun tätä asiaa käsitellään. Toivon, että lait menevät nopeassa tahdissa läpi ja me kansanedustajat kannamme vastuun siitä, mikä on suomalaisten ihmisten turvallisuus ja miten sitä voidaan parhaiten vaalia. [Eero Heinäluoma: Sopiiko tämä myös Naturan tapaukseen?]

18.23 Joona Räsänen sd: Arvoisa puhemies! On ihan selvä asia, että tiedustelulainsäädäntö tarvitaan. Viranomaiset tarvitsevat uusia keinoja valvoa maailman tapahtumia. Mutta aivan vastaavasti on yksiselitteisen selvää, että kyllä valvojakin tarvitsee valvojan. Nythän nimenomaan tästä on kysymys, kun siinä lainsäädännössä todetaan, miten sitten järjestetään niin laillisuusvalvonta kuin myös parlamentaarinen valvonta, ja parlamentaarisen valvonnan osalta viitataan siihen, mitä eduskunta omassa työjärjestyksessään toteaa, mitkä ovat sen valiokunnan tehtävät. Sen takia tämä nyt on keskeinen kysymys, jota tänään täällä käsitellään, kun puhutaan näistä työjärjestyksen muutoksista liittyen siihen, miten esimerkiksi tämä suojelupoliisin kokonaisvalvonta järjestetään.

On ehkä perin kummallista, että kun yleensä politiikassahan menee niin, että kun joitakin asioita esitetään, että tämä pitäisi toteuttaa, niin jollain aikavälillä ne myös sitten toteutetaan. Luulisi, että tämän suojelupoliisin valvonnan osalta nyt olisi se piste, missä tämä viimeisen 20 vuoden aikana useissa eri otteissa esitetty vaatimus nyt laitettaisiin toteen. Tätähän ovat esittäneet eri valiokunnat ja yksittäiset kansanedustajat viimeisen 20 vuoden aikana useissa eri kohdissa eri puolueista valiokuntien eri mietinnöissä, lausunnoissa täysin yksimielisesti. Ja nyt on se paikka, hyvät kollegat, missä tämä voidaan toteuttaa. Sen takia tämä keskustelu onkin perin kummallista, kun sitten hallituspuolueiden osalta todetaan, että ei tätä nyt tässä yhteydessä voida käsitellä. Missäs yhteydessä sitten? Olen aivan varma, että nyt, kun valiokunnissa lähdetään tätä asiaa käymään läpi, joku tulee sieltä sanomaan, että ei ei, eikös tämä nyt linjattukin siellä puhemiesneuvostossa jo, että tällä tavalla mennään, kirjan mukaan. Sen takia tämä olisi syytä nyt tässä vaiheessa laittaa kuntoon, ja on toivottavaa, että valiokunnat todella tämän nyt sitten tekevät.

18.26 Kari Kulmala sin: Arvoisa rouva puhemies! Valiokunnan jäsenten turvallisuuspalvelut hankkii eduskunnan puhemies. Asianomaisilta kansanedustajilta tulee pyytää kirjallinen suostumus selvityksen hankkimista varten. Minusta tämä on tarpeeton pyyntö. Jokaisen edustajan tulee ymmärtää, mihin valiokuntaan hän on hakeutumassa, ja hänestä tulee tehdä erittäin laaja turvallisuuspalvelus. Valiokunnassa käsitellään kuitenkin erittäin arkaluontoisia asioita, eikä niitä pidä nakkikioskilla kertoa muille jonossa oleville. Pitää ymmärtää myös se, ettei kenenkään edustajan ole tähän valiokuntaan pakko hakeutua, jos itse arvelee, ettei tausta ole kunnossa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

Pidän erikoisena myös sitä, että jäsenten valinta tähän valiokuntaan on poliittisen harkinnan varassa eikä suojelupoliisille anneta käytännössä päätösvaltaa. Eikö se ole sitten jo sama, vaikka nämä valinnat tehtäisiin ilman suojelupoliisin asiantuntevaa apua, vai onko tarkoitus, että suojelupoliisia vain kuullaan asiassa?

Turvallisuusselvityksessä on nyt kyse siitä, että suojelupoliisi ilmoittaa selvitystä hakevalle organisaatiolle laissa määriteltyjen tietolähteiden, lähinnä rekisteritarkastusten, tulokset. Edellä sanotun mukaisesti henkilöturvallisuusselvitykseen ei saa myöskään sisällyttää viranomaisen arviota selvityksen kohteena olevan henkilön nuhteettomuudesta, luotettavuudesta tai sopivuudesta virkaan tai tehtävään. Tähän pitäisi oikeastaan hieman nauhaa, mutta en naura, koska on kyse vakavasta asiasta.

Saatu selvitys ei siis sido eduskuntaa. Kyse ei siten ole siitä, että valvonnan kohteelle luotaisiin oikeus valita valiokunnan jäsenet tai osallistua heidän valintaansa. Pidän esitystä näiltä osin varsin erikoisena.

Olemme tiedustelulainsäädännön osalta pahasti muita sivistysvaltioita jäljessä, ja nyt onkin aika tehdä tarvittavat muutokset ja pikaisella aikataululla.

18.28 Matti Semi vas: Arvoisa rouva puhemies! Tuossa äsken edustaja Hoskonen myönsi, että tässä isossa pumaskassa tietenkin on virheitä ja niitä pitää korjata ja hoitaa eteenpäin, ja kun on paljon kirjoitettu, niin virheitä toki on. Siksi on minusta ainakin hirmu hyvä, että nämä virheet katsotaan huolella läpi ja korjataan ja ilman kiirettä. [Hannu Hoskonen: Niinhän minä esitin!] — Niin, mutta puhuit vain kiireestä. [Hannu Hoskonen: välihuuto] — Joka tapauksessa on hyvä, että meillä valmistellaan tätä tiedustelulakia, ja se varmaan on löytänyt meillä tarpeensa näiden viimeaikaisten muutoksien myötä, mutta otan muutamia kohtia, mitkä tässä ovat meidän ryhmässäkin nousseet esille.

Otetaan vaikka tämä, että puhemiesneuvosto ehdottaa, että uuden valiokunnan jäseneksi ehdotetuista hankitaan turvallisuusselvityslaisilla tarkoitettu laaja turvallisuusselvitys ja asianomaiselta kansanedustajalta pyydetään turvallisuusselvityslain mukainen kirjallinen suostumus selvityksen hankkimista varten. Eli tässä vaiheessa herää kysymys, että jos tällainen henkilö ei anna sitä suostumusta, niin onko hän enää oikeutettu tähän tiedusteluvاليokuntaan pääsemään vai onko hän ulkona automaattisesti.

Sitten toinen semmoinen juttu, mihinkä kiinnitettiin huomiota, on tässä turvallisuusselvityksessä. Suojelupoliisi ilmoittaa selvitystä hakevalle organisaatiolle laissa määriteltyjen tietolähteiden, lähinnä rekisteritarkastuksen, tulokset. Eli tämä valvottava elin, mitä me valvomme, eli supo on tässä sitten mukana katsomassa, ketkä tulevat sitä valvomaan, eli vähän niin kuin että valitsen itselleni valvojat, kuka saa minua katsoa. Nämä vaativat tarkennusta vielä tässä jatkossa.

Sitten herää kysymys, mikä on tämän demokraattisen elimen turvallisuus. Kun verrataan näitä turvallisuustekijöitä koko tämän kansanedustajalaitoksen välillä, mikä raja menee siinä, kuinka kansanedustajan tällainen — puhutaan tästä niin sanotusta koskemattomuudesta ja siitä, että kansanedustaja nauttii koko kansan luottamusta eikä häntä saisi mennä tutkimaan ilman lupia ja muuta tällaista — että mitenkä tämä laki mahdollistaa tämän puolen?

Sitten tämä turvallisuusselvitys voi koskea myös kansanedustajan perheenjäseniä, jos he suostuvat siihen. Sekin on aika pitkälle viety asia. Nyt näyttää siltä, että ensimmäisen kerran tällainen turvallisuusorganisaatio, mikä meillä on tämä supo, päästetään rooliin

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

eduskunnan sisälle, ja tämä aiheuttaa tiettyjä kysymyksiä, mitenkä niitten valtaoikeudet pitäisi tässä rajata ja laittaa kuntoon.

18.32 Eero Heinäluoma sd: Arvoisa puhemies! Tänäänhan meillä on käsittelyssä tämä eduskunnan työjärjestys, ja työjärjestys ottaa kantaa siihen, miten eduskunnassa näiden asioiden käsittely tapahtuu, ja ihan erityisesti, mitä muutoksia työjärjestykseen tarvitaan tämän uuden tiedustelulainsäädännön syntyessä. Silloin me väistämättä puhumme tästä valvonta-asiasta, miten eduskunta järjestää tämän parlamentaarisen valvonnan, ja siinä ehdotettu työtapana on nyt tämä tiedusteluvaliokunta tai tiedusteluvalvontavaliokunta. Siinä yksi havainto on, että ehkä tätä nimeäkin kannattaisi hetken aikaa siellä valiokuntakäsittelyssä miettiä. Huomasin, että supo oli esittänyt, että valiokunnan nimi olisi tiedusteluvaliokunta, ja olen taipuvainen ajattelemaan, että se on kyllä, tämä supon kanta, oikea, eli kyllähän tässä kysymys on koko tiedustelutoiminnasta, ei vain tästä valvontatehtävästä vaan laveammalti, mitä tiedustelussa tehdään. Supon kommentin pohjalta — heidän havaintonsa oli, että tämä paremmin vastaa myös kansainvälistä käytäntöä, ja tähänkin havaintoon voi siis yhtyä.

No, sitten tästä valvonnan tarpeellisuudesta. Kyllä, tässä meillä on hyvä virkakunta, ja se pyrkii tekemään työnsä hyvin, mutta yhtä selvää on, että tässä kertyy poikkeuksellisen paljon hyvin sensitiivistä tietoa yhteen paikkaan ja pitää olla luottamus siihen, että tätä tietoa käytetään oikein ja että sillä ei millään tavalla politikoida. Ja sitten toisaalta nämä seuraukset vaikkapa tästä ulkomailla tehtävästä tiedustelusta ovat joka tapauksessa koko Suomen kannettavia. Ei niitä kannata yksittäinen supon päällikkö, vaan se, mitä maailmalla sitten tehdään näiden tehtävien merkeissä, tulee kyllä koko Suomen vastuulle.

Ja sitten toisaalta, niin kuin täällä on todettu, täytyy tunnustaa, että ihminen ei ole täydellinen, hän on erehtyväinen. Me olemme saaneet tässä Helsingin huumepoliisin asiassa kyllä niin paljon konkreettista esimerkkiä sellaisista asioista ja yllätyksistä, joista ajatteli, ettei ole mahdollista. Esimerkiksi: Kun tässä tämän tapauksen yhteydessä, tämän huumepoliisin tutkinnan yhteydessä, tuli tämä atari-rekisteri, joka on siis tällainen taparikolisten rekisteri, hyvin salainen rekisteri, sen tiedot tulivat julkisuuteen, niin selvisi, että oli tapauksia, joissa tähän rekisteriin oli tullut kirjatuksi sen takia, että oli pysäköinyt väärin autonsa sellaiselle kadulle, jossa sattui olemaan moottoripyöräjengin kerhotilat. Se oli... [Jukka Kopran välihuuto] — Anteeksi? [Jukka Kopra: Havaintorekisteri!] Havaintorekisteri on oikea termi, kiitoksia avusta [Jukka Kopran välihuuto] — Se tuli tämän huumepoliisin tapauksen yhteydessä, koska sitten, kun ryhdyttiin Aarnion toimintaa selvittämään, selvisi, että häntä epäiltiin, että hän oli antanut tietoa tänne rekisteriin merkityistä. Mutta oli sekin nyt aikamoinen juttu, että jos pysäköit väärin autosi, niin joudut tällaiseen poliisirekisteriin, ja sitten kun sitä krp:n tapauksista selvitettiin, niin kukaan ei oikein ottanut vastuuta tästä tapahtuneesta. Tämähän ei ollut ainut, siellähän oli myös ulkomaiden valtionpäämiehiäkin, jotka oli tähän meidän rekisteriin kirjattu, ammattirikollisten rekisteriin.

No, kun tämä tarina eteni, niin meillähän oli tietosuojavaltuutettu, jonka tehtäviin kuului tämän rekisterin tarkistaminen. Ja kun nämä tapaukset tulivat julkisuuteen, ryhdyttiin kysymään, että no mitäs siellä tarkastuksessa on ilmennyt, niin loppujen lopuksi ilmeni, ettei siellä oikein ilmennytäkään mitään, koska ei ollut aikaa eikä resursseja sen tarkistamiseen, ja kuitenkin oli kirjoitettu puhtaat paperit.

Nämä laittavat miettimään, että tämä meidän järjestelmä ei ole täydellinen, ja sen takia on tähdellistä, että nyt kun tehdään massamittaisia oikeuksia supolle, niin siellä täytyy olla

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

etukäteen sellainen valvontajärjestelmä, jossa ei ole harmaita nurkkia vaan jossa voidaan esittää kysymys koko poliisin toiminnasta ja saada niihin vastauksia. Eikä se voi olla sellaista kahvittelutoimintaa, johon täällä on viitattu, kun on siteerattu muun muassa aikaisempien kansanedustajien kommentteja, vaan sen täytyy olla lähtökohtaisesti vakavaa. Ja sitten asia on niin kuin edustaja Tolvanen tuossa puheenvuorossaan kysyi, että kuka tästä vastaa ja pitääkö olla koordinaatiota. Juuri sitä pitää olla, ja tämä työjärjestys on tässä mielessä hyvin tärkeä.

Se, mitä haluan ja haluaisin, on, että eduskunnan sisällä on täysin kristallinkirkas asia, että tämä tiedusteluvaliokunta on se elin, joka vastaa koko supon valvonnasta, ja se on sen päätyö. Eli kaikkien täytyy voida tietää, myös supossa ja täällä, että tämä valiokunta vastaa koko laitoksesta ja se voi katsoa kaikki nurkat lävitse ja sille pitää vastata asiallisesti. Ja kun sen toimivaltuudet on sidottu näihin tehtäviin, niin sen tehtävissä täytyy olla maininta, että sille kuuluu koko supon toiminta.

Sen jälkeen on yksi askel menty eteenpäin, niin että on tiedossa, että tämä on sitten se porukka, joka kaikkien näiden oikeuksien päällä istuu ja niitä seuraa, ja sitten eduskunnan valiokunnat tekevät omaa työnsä kukin oman toimialueensa osalta. Onhan selvää, että varmasti ulkoasiainvaliokunnalla on halu jatkossakin tavata suojelupoliisia ja esittää kysymyksiä, mutta se ei ole tällaista intensiivivalvontaa eikä siinä voida edellyttää koko laitoksen toimintaan paneutumista. Ja sama koskee tietysti hallintovaliokuntaa näiden poliisitehtävien osalta ja miksei myös sitten laveammalti — vaikkapa nyt terrorismiin liittyvät asiat ovat sellaisia, että kyllä niistä varmasti myös hallintovaliokunta on tietoinen.

Mutta se asia, joka meidän siis pitää ratkaista, on, mitkä ovat tiedusteluvaliokunnan oikeudet ja velvollisuudet, ja se on eduskunnan sisäinen ratkaisu, mikä elin täällä ottaa tämän supon valvonnan ja nimenomaisesti kokonaisuudessaan, ja siksi se täytyy tässä yhteydessä ratkaista. Siinä ei voi mennä hallituksen selän taakse eikä minkään muunkaan selän taakse, vaan täällä täytyy tämä ratkaisu tehdä. Nyt olisi ollut tosi hyödyllistä kuulla hallituspuolueiden puolelta joku kommentti, onko tämä ajatus periaatteessa hyväksyttävissä eli voidaanko ajatella, että tämä 20 vuoden keskustelu vihdoinkin tulisi lopputulokseen, niin että tämä supon valvonta on keskitetty täysin oikeuksin yhdelle valiokunnalle eduskunnassa.

Mutta kiinnitän huomiota siihen, että tämän tähänastisen keskustelun yhteydessä kukaan hallituspuolueista ei ole tähän pääasiaan, tässä asiassa pääasiaan eli tämän valvonnan järjestämiseen, ottanut kantaa. On sanottu sinällänsä arvokkaasti, ja arvostan sitä, että asiaa voidaan valiokunnassa käsitellä, mutta voisi ajatella, että tämä supon kokonaisvalvonta on niin selkeä asia, että kyllä siihen voisi sanoa poliittisen kannanoton ja sitten valiokunta voi tutkia asiantuntijoiden kanssa, miten se käytännössä pannaan toimeen.

Nyt me olemme siis tilanteessa, että ne, jotka eivät ole hallituksessa eivätkä hallituspuolueiden riveissä, ovat vähän edelleenkin äimän käkenä, että miksi tämä supon kokonaisvalvonnan määrittely on niin vaikeata. [Välihuuto] Mikä ihme tässä on, että siihen ei voi ottaa selvällä suomen kielellä kantaa ja sanoa, että kyllä, supon kokonaisvalvonta käy tämän tiedusteluvaliokunnan tehtäviin ja on eduskunnan kannalta ja supon kannalta hyvä, että on yksi valiokunta, joka vastaa kaikesta, ja sitten muut valiokunnat täydentävät? Ja joudun edelleenkin kysymään, miksi tähän ei voi ottaa poliittista kantaa, arvoisat hallituspuolueiden kansanedustajat. Eikö tämä lähetekeskustelu nyt olisi se paikka, jossa voi evästää valiokuntatyötä ja sanoa, että meidän mielestämme tämä käy? Kun aikaisemmin vedottiin siihen, että puhemiesneuvostossa ei haluttu ottaa kantaa, että se on väärä elin, niin kai tämä

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

täysistuntosali on kuitenkin tämän asian käsittelyyn oikea elin, että täällä voi mielipiteensä sanoa, ja sitten ne, jotka ovat valiokunnissa, menevät valiokuntiin ja kuulevat asiantuntijoita ja miettivät, mitä johtopäätöksiä siellä tehdään ja miten tämä asia on syytä kirjata?

Joten yhtä kysymystä vielä vailla on tämän asian käsittely: käykö supon kokonaisvalvonta eduskunnan tiedusteluvaliokunnan tehtäviin vai ei? Tähän kun saan vastauksen, niin poistun täältä salista tyytyväisin mielin.

18.41 Hannu Hoskonen kesk: Arvoisa rouva puhemies! Kahteen asiaan jäi vielä äskeisestä puheenvuorosta sanomatta.

Toinen on se, että kun tätä lakia valmistellaan, niin pitäisi ymmärtää kuitenkin se, että Suomessa kun ei näitä lainsäädäntöjä vielä ole, niin mitä pitemmälle tämä asia venyy, niin lisääntyy riski siihen, että jotakin ikävää sattuu. Me olemme nähneet naapurimaissa tilanteita, joissa on ihmishenkiä menetetty. Kuten monessa muussa tapauksessa olemme kuulleet ulkomailta, tiedustelu on selvittänyt lukuisia lukuisia tapauksia, jotka eivät koskaan päässeet toteutumaan. Tämähän on se iso juttu, että tällä pystytään myös estämään niitä tapauksia. Tietysti ihannetilannehan olisi se, että saisimme selvitettyä kaikki tällaiset uhkatekijät etukäteen ilman, että ihmishenkiä menetetään tai muita vahinkoja syntyy. Tämähän se juttu on kuitenkin, ja tällä hetkellä meidän poliisivoimissa on ihan varmasti jo riittävästi tietoa niistä uhkatekijöistä, jotka ovat olemassa jo parhaillaan, ja niiden seurantahan tulee monta monta kertaa tehokkaammaksi esimerkiksi terrorismin torjunnassa. Olemme nähneet Suomessakin näitä ikäviä tapauksia, joissa on ihmishenkiä menetetty. Kymmenen vuotta sitten, jos joku sanoi tässä samassa salissa, että näin tulee käymään, hänet olisi ehkä naurettu pihalle, että eihän tuo ole mahdollista Suomessa, mutta nyt se on mahdollista, sen me tiedämme.

Toinen juttu: Edellisen puheenvuoron lopussa joku huuteli Natura-tapauksesta. Sanonpahan vain, että jos ihmiseltä viedään omaisuutta ilman, että hän saa tutustua omia asioitaan koskeviin käsittelyasiakirjoihin totaalisesti — kansalaisella aina on oikeus nähdä kaikki häntä koskevat asiakirjat, mitkä ovat käsittelyssä — ilman, että hän on saanut niistä lausua edes, että tietää, mistä on kysymys, niin kyllä silloin kannattaa olla eri mieltä. Yleensä tämä talo ei yleisten tuomioistuinten asioihin ota kantaa, mutta sen verran rohkenen ottaa kantaa, että jos korkein hallinto-oikeus lausuu sitä, että direktiiviä tulkitsee korkein hallinto-oikeus eikä Euroopan yhteisöjen tuomioistuin, niin rohkenen olla eri mieltä.

18.43 Krista Kiuru sd: Arvoisa puhemies! Ensinnäkin kiitän edustajakollegoita siitä, että olemme saaneet yhdessä seurata tämän tiedustelulakikokonaisuuden valmistumista ja olen saanut olla tuossa työryhmässä varapuheenjohtajana.

Nyt ollaan tilanteessa, jossa osana tätä kokonaisuutta eduskunnalle ollaan säätämässä uutta työjärjestyksen muotoa, ja tästä asiasta on käyty aika kovastikin keskustelua liittyen juuri sen yksityiskohtiin.

SDP esitti puhemiesneuvostossa tämän valmistelun yhteydessä muutamia asioita, joita on syytä käydä vielä kertaalleen uudelleen läpi.

Ensinnäkin esityksessä lähdetään nyt siitä, että työjärjestyksessä otetaan kanta näihin uusiin tehtäviin. Puhemiesneuvoston ehdotus lähtee siitä, että tiedusteluvalvonta, valiokunnan tehtävät ja vireillepano-oikeus ovat sen mukaisia kuin hallitus omassa esityksessään eduskunnalle antoi.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

Lähtökohta on tietenkin hyvä. Normaalissa lainsäätämisyjärjestyksessä voimme luottaa siihen, että hallituksen esityksistä lähdetään liikkeelle. Tässä tapauksessa on kysymys kokonaisuudesta, jossa myös tarvitaan opposition tukea tämän kokonaisuuden läpiviemiseksi. Kun valitettavasti opposition kanssa ei vaivauduttu hallituspuolueista neuvottelemaan tämän kokonaisuuden valmistumiseksi, ollaan tilanteessa, jossa ensimmäistä kertaa hallitus itse otti kannan siihen, minkälaisia asioita tämä tiedustelulainsäädäntö sisältää. Ja kun tiedustelulakipaketti kokonaisuudessaan tuli eduskuntaan, niin seuraavaksi puhemiesneuvoston ehdotuksesta ollaan käsittelemässä työjärjestystä, josta ei saatu yksimielisyyttä aikaan. Se oli siis prosessi, jossa kaikilla ryhmillä oli mahdollisuus ottaa kantaa siihen, minkälaiset tiedusteluvalvontavaliokunnan tehtävät tässä työjärjestyksessä säädettäisiin.

Olemme esittäneet siihen tehtäviä laajasti niin, että tiedusteluvalvontavaliokunnan tehtävänä on toimia esitetyn siviili- ja sotilastiedustelutoiminnan parlamentaarisenä valvojana mutta myös tässä kokonaisuudessa supon valvojana kokonaisuudessaan. Tämä esityshän pohjaesityksenä tarkoittaa sitä, että supo, joka muuttuu nyt poliisiorganisaatiosta erityisesti tiedusteluorganisaatioksi, tulee olemaan tiedustelun piirissä hyvin vahvasti juuri tämän valiokunnan tehtävien kohteena mutta tämän itse toiminnan osalta — ja todennäköistä on, että se supistuu nyt tulevassa mallissa — ei kuitenkaan. Ja sitä, kuinka paljon tähän väliin, toiminnan ja valvonnan väliin, jää harmaata vyöhykettä, jota olisi syytä arvioida, ei kukaan tällä hetkellä tiedä. Olemme esittäneet vuosia mutta myöskin tämän parlamentaarisen seurantatyön aikana, että supon kokonaisvalvonta tulisi tämän tiedusteluvaliokunnan tehtäväksi 31 b §:ään työjärjestyksen mukaisesti. Ja valitettavasti emme ole vielä saaneet vastakaikua tälle hankkeelle, vaikka kolmatta vuotta asiasta puhutaan.

Arvoisa puhemies! Toisena ehdotuksena teimme ehdotuksen siitä, että pitäisi vielä harkita, pitääkö nyt ottaa laajennuksia tähän työjärjestykseen mukaan, nimenomaan perusteen sille, jos supon kokonaisvalvonnasta ei tule päättää tiedustelulakikokonaisuuden yhteydessä, koska se ei kuulunut alkuperäiseen toimeksiantoon, jonka muutoin teki hallitus. Ja nyt tässä tapauksessa sanotaan, että tähän toimeksiantoon työjärjestyksestä päättämiseen tiedustelukokonaisuudesta johtuen voidaankin ottaa ylimääräisiä toimeksiantoja. Ja tässä esityksessä on käytännössä otettu ylimääräiseksi toimeksiannoksi se, että salassapitoa on laajennettu. Se tehdään 43 a §:ssä, ja tätä pykälää valiokunnan asiakirjojen julkisuudesta esitetään nyt laajennettavaksi merkittävällä tavalla. Tässä sanotaan siis käytännössä, että ”valiokunnan asiakirjat ovat salassa pidettäviä, jos tiedon antaminen niistä aiheuttaisi merkittävää vahinkoa Suomen kansainvälisille suhteille, pääoma- ja rahoitusmarkkinoille taikka vaarantaisi kansallista turvallisuutta”.

Tähän yhteyteen on hyvä hetkeksi pysähtyä. Nimittäin jo aikaisemmin säännöksessä mainitaan kyllä salassapitoperusteena merkittävä vahinko kansainvälisille suhteille tai pääoma- ja rahoitusmarkkinoille, liike- tai ammattisalaisuus sekä henkilön terveydentilasta tai hänen taloudellisesta asemastaan johtuva seikka, ja nyt valiokunnalla on myös mahdollisuus päättää vastaavasta muusta välttämättömästä syystä salassapidosta. Mutta tämä esitys on valmisteltu niin, että on katsottu, että tämä uusi muutos, joka tähän tuodaan, eli ”vaarantaisi kansallista turvallisuutta”, olisi tosiasiasa valiokuntia koskevana muutoksena ei-merkittävä. Minusta se on aika merkittävä muutos, koska se tulisi koskemaan kaikkia valiokuntia ja asiakirjojen julkisuus tuon perustuslain 50 §:n osalta laajenisi nyt eduskunnan työjärjestyksessä koskemaan kansallista turvallisuutta ilman, että määritellään kansallista turvallisuutta ollenkaan. Tämä on myös myönnetty tämän asian käsittelyn yhteydessä, sillä tosiasia on se, että tiedusteluvalvontavaliokunnan toimintaan liittyvästä salassapi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

tovelvollisuudesta johtuen on päätetty laajentaa tätä salassapitoa myöskin kaikkiin muihin valiokuntiin tästä kansallisen turvallisuuden näkökulmasta johtuen.

Nyt minä kysyn teiltä, kuinka reiluna te pidätte tätä: Tiedustelulakikokonaisuudessa lähdetään siitä, että tiedustelua Suomessa voidaan harjoittaa ja sitä kautta perusoikeuksia ihmisiltä rajata vain silloin, kun se vakavasti vaarantaa kansallisen turvallisuuden ja uhkaluettelon listasta pitäisi vähintään kaksi toteutua, mutta tässä tapauksessa katsotaan, että kaikki asiat eduskunnan työskentelyssä ovat lähtökohtaisesti heti salaisia, jos ne vaarantaisivat kansallista turvallisuutta. Kukaan ei määrittele tässä pohjassa, ei esitöissä eikä viittaamalla mihinkään muuhun kansallisen turvallisuuden määritelmään, mistä kansallisesta turvallisuudesta tässä on kysymys. Minä en ole koskaan nähnyt pöyristyttävämpää pykälää. Ajatelkaa nyt, että kukaan ei kerro, mitä on se kansallinen turvallisuus, jonka pohjalta täällä voi vaarantaa salassapidon. Se on täysin suhteellista siitä riippuen, mitä se kenellekin merkitsee. Jottei tämä laajentaminen ja tämä työohjelmaan laajennuksen ottaminen menisi ihan poskettomaksi, niin sen lisäksi päätettiin tässä prosessissa, että salassapitovelvollisuutta myöskin tiukennetaan tämän kokonaisuuden osalta, ja pykälän loppuun lisättiin siis käytännössä suora viittaus rikoslain 38 luvun 1 ja 2 §:ään, joissa salassapitovelvollisuuden rikkominen säädetään rangaistavaksi salassapitorikoksena tai -rikkomuksena.

Nyt on hyvä tässäkin asiassa pysähtyä. Eduskunta siis esittää työjärjestykseksi itselleen, että käytännössä tämän puhemiesneuvoston esityksen mukaan kaikki sellaiset asiat, jotka valiokunnassa käsiteltäisiin sekä salassa pidettävinä että myös vaitiolovelvollisuuden takana, olisivat lähtökohtaisesti jatkossa sellaisia, joista tulee sitten perustuslain 50 §:n 3 momentin mukainen vaitiolopäätös ja joka johtaisi täten tämän uuden 4 c §:n mukaan rangaistukseen käytännössä rikoslain 38 luvun 1 ja 2 §:n mukaan.

Ja nyt ollaan siinä, että eduskunnassa ei jaksettu pysähtyä — olin silloin toista tai kolmatta päivää puhemiesneuvoston jäsenenä — miettimään, oliko tämä nyt faktaa vai jotakin muuta. Me emme edes jaksaneet pysähtyä miettimään, mikä on tämä nykyinen käytäntö. Meillä on selkeästi salassapito ja vaitiolo erilaisia asioita, ja tähän pykälään on nimennomaan tuotu perustuslakiin viittaamalla se, että nämä olisivat rinnasteisia asioita ja sitä kautta suoraan tämän rikosoikeudellisen rangaistavuuden piirissä, ja tosiasiasa, kun katsotaan pykälätasolla, niin siellä viitataan vain salassa pidettäviin asioihin. Tältä osin olen pettynyt siihen, että eduskunnassa hallituspuolueissa ei jaksettu syventyä siihen, onko esimerkiksi tämä edustaja Kiurun väittämä nyt totta vai mitä se on. Se, että täällä tehdään työtä, jolla on näin vähän merkittävyyttä — minä suoraan sanottuna ihmettelen. Sosiaalidemokraatit pyysivät puhemiesneuvostossa, että oltaisiin selvitetty tämä asia vielä juurta jaksain. Tässä on erilaisia näkemyksiä oikeusoppineilta ja valtiosääntöasiantuntijoilta, ja tässä tapauksessa ei tarvinnut selvittää, koska tämä tieto oli kuulemma niin varma. Ja tällä tavalla kun toimitaan, niin tulee kyllä pelko siitä, ovatko täällä kaikki asiat aivan kunnossa, kun ajatellaan, kuinka vakavasta asiasta on kysymys. Tätä tehtävänannon laajennusta, joka tässä tosiasiasa tehtiin näin merkittävän salassapidon lisäämiseen, ei jaksettu oikeasti valmistella niin, että eduskuntaryhmät olisivat olleet tietoisia, asiantuntijoita olisi kuultu ja oltaisiin oikeasti tiedetty, mitä tehdään. Ja sitä me pyysimme, teimme siitä esityksen, mutta valitettavasti enemmistö puhemiesneuvostossa kannatti muuta järjestelyä.

18.54 Antti Lindtman sd: Arvoisa puhemies! Ensinnäkin edustaja Hoskoselle, joka sanoi, että ei mikään lakiesitys voi olla täydellinen, sitä korjataan nyt eduskunnassa, haluan sen sanoa ja todeta, että teimme esityksen hallituspuolueille jo viime syksynä — silloin,

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

kun tuli tieto, että hallitus ei saa tiedustelulakipakettia ajoissa valmiiksi — että käytettäisiin väliaika neuvotteluun myös muunkin kuin tämän parlamentaarisen seurantaryhmän puitteissa eli aitoon neuvotteluun siitä, joka on nyt täällä eduskunnan edessä, mutta siihen ei tartuttu. Me olemme olleet valmiita tätä rakentavasti viemään eteenpäin ja olemme edelleenkin.

Mutta sitten vielä haluan yhteen keskeiseen ristiriitaan tästä supon valvonnasta ja siitä esitetystä väitteestä kiinnittää huomiota. Edustaja Tölli täällä totesi, että tähän sisältää jo supon valvonnan, kun katsoo näitä työjärjestyksen tehtäviä, jotka on valvontavaliokunnalle asetettu. Mutta sitten toisaalta edustajat Satonen ja Tolvanen taas sanoivat, että koko supon valvonnan kirjaaminen tämän valiokunnan tehtäviin on niin iso asia, ettei sitä puhemiesneuvosto voinut esittää. Kumpi näistä näkemyksistä nyt on se oikea? Siis onko se koko supon valvonta siellä sisällä, vai oliko se sittenkin niin iso asia, ettei sitä puhemiesneuvosto voinut esittää tässä työjärjestyksessä? Olen taipuvainen uskomaan, että jälkimmäinen, koska jos katsoo näitä tehtäviä, niin kaikki ne 31 b §:n tehtävät, joita täällä on lueteltu, liittyvät nimenomaan sanaan ”tiedustelu” — kaikki tehtävät. 1 momentti sanoo, että tiedusteluvaliokunnan ”tehtävänä on toimia siviili- ja sotilastiedustelutoiminnan parlamentaarisena valvojana”.

Arvoisa puhemies! Tulen pönttöön. [Puhuja siirtyy puhujakorokkeelle] — Edelleen todetaan tehtävistä, että tiedusteluvaliokunnan tulee parlamentaarista valvontatehtävää hoitaessaan ensinnäkin ”valvoa tiedustelutoiminnan asianmukaisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta”. Seuraavaksi todetaan, että ”seurata ja arvioida tiedustelutoiminnan painopisteitä, seurata ja edistää perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista tiedustelutoiminnassa, käsitellä valmistelevasti tiedusteluvaltuutetun kertomukset, käsitellä tiedustelutoiminnan valvonnasta annetun lain 18 §:n 2 momentin mukaiset valvontahavainnot”. Ja sitten todetaan vielä, että tiedusteluvaliokunnalla ”on oikeus omasta aloitteesta ottaa käsiteltäväkseen toimialaansa” — siis toimialaansa, joka on määritelty edellisissä momenteissa tiedustelutoimintaan liittyväksi — ”kuuluva asia sekä laatia siitä mietintö täysistunnolle, jos valiokunta katsoo asian merkityksen sitä vaativan”.

No nyt kysymys: kattavatko nämä tehtävät, jotka kaikki viittaavat tiedustelutoimintaan, arvoisa puhemies, koko supon? Tähän vastaus löytyy hallituksen esityksestä siviilitiedustelulaiksi ja sen kolmannen lakiehdotuksen ”Laki poliisin hallinnosta annetun lain muuttamisesta” 10 §:stä, jossa määritellään suojelupoliisin tehtävät. Siellä taas suojelupoliisin tehtävistä todetaan seuraavaa: ”Suojelupoliisin tehtävänä on sisäministeriön ohjauksen mukaisesti hankkia tietoa” — tämä on tiedustelutoimintaa, eikö näin? — ”turvallisuuden suojaamiseksi sekä” — ja nyt on aivan olennaiset sanat — ”havaita, estää ja paljastaa sellaisia toimintoja, hankkeita, rikoksia, jotka voivat uhata valtio- ja yhteiskuntajärjestystä tai valtakunnan sisäistä tai ulkoista turvallisuutta”. Havaita, estää ja paljastaa — nämä kolme sanaa korvaavat aikaisemman, nyt voimassa olevan termin ”torjua rikoksia”. Minkä takia? Sen takia, että rikosten torjuntaan voidaan katsoa kuuluvan myös esitutkinta, joka nyt lähtee supolta pois, eikö vain? Mutta muilta osin jää ”havaita, estää ja paljastaa”. Kaikki muu paitsi esitutkintaan liittyvä toiminta näiden tehtävien osalta jää supolle, ja nämä ovat muuta kuin varsinaista tiedustelutoimintaa, saatikka sitä, kun puhutaan tietoliikennetiedustelutoiminnasta.

Sen lisäksi supon tehtävistä poliisihallinnosta annetun lain 10 §:n mukaisesti esitetään, että ”sen tulee myös ylläpitää ja kehittää yleistä valmiutta yhteiskunnan turvallisuutta uhkaavan toiminnan havaitsemiseksi ja estämiseksi”, ja tästä on ministeriöstä annettu myös-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 13/2018 vp

kin ikään kuin tarkempi soveltamisohje, tarkempi säännös siitä, mitä kaikkea supon tehtäviin kuuluu, ja niistä täällä on todettukin, että siellä on iso liuta tehtäviä, jotka jäävät tämän tiedustelutoiminnan valvonnan ulkopuolelle. Tällöin, arvoisa puhemies, tässä olen taipuvainen ajattelemaan niin ja tulen siihen tulokseen — kun kysyttiin, miksei voida todeta tässä työjärjestyksessä, että sen koko supon toiminnan asianmukaisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta voidaan valvoa, ja kun selitys oli, vaikkakin erittäin ontuva logiikaltaan, todella ontuva, että sitä ei voitu kirjata, koska se ei ollut toimeksiannossa — että tämä laki on valmisteltu niin, että parlamentaarinen valvonta kattaa vain osan suposta.

Arvoisa puhemies! Toistan sen toiveen: Vaikka näiden tiedustelulakien käsittely täällä eduskunnassa ei lähtenyt käyntiin parhaalla mahdollisella tavalla puhemiesneuvostossa, toivon, että valiokunnissa erityisesti hallituspuolueiden jäsenillä on halua ja kykyä etsiä yhteistä näkemystä. Ja toivon myös niin, että nytten se menettely, joka puhemiesneuvostossa on otettu käyttöön ja jossa työjärjestystä muutetaan hallituspuolueiden enemmistön voimin äänestämällä — työjärjestyksestä muutetaan äänestämällä ohi valmistelun — jää ainutkertaiseksi ja myös puhemiesneuvostossa palataan parlamentarismia kunnioittavaan työtapaan, jossa lähtökohta on se, että hallitus—oppositio-asetelmaa ei tuoda puhemiesneuvoston sisään, vaan on tärkeätä, että me kansanedustajat voimme kokea, että puhemiesneuvosto, puhemiehistö ja puhemies näkevät kaikkien eduskuntapuolueiden näkemykset yhtä tasavertaisina riippumatta siitä, edustavatko nämä näkemykset kulloinkin hallitukselta vai oppositiosta tulevaa puoluekantaa.

Toinen varapuhemies Tuula Haatainen: Keskustelu keskeytetään ja sitä jatketaan tässä täysisunnossa päiväjärjestyksen muiden asiakohtien tultua käsitellyiksi.

Keskustelu keskeytettiin kello 19.01.

Keskustelua jatkettiin kello 20.08.

Toinen varapuhemies Tuula Haatainen: Nyt jatketaan aiemmin tässä täysisunnossa keskeytetyn päiväjärjestyksen 4. asiakohdan käsittelyä.

Keskustelu ei jatkunut.

Asia lähetettiin perustuslakivaliokuntaan, jolle hallintovaliokunnan ja puolustusvaliokunnan on annettava lausunto.